

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ЯКОВІВ АНДРІЙ ТАРАСОВИЧ

УДК 336.5:364.662

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Фінансування спорту: практичний кейс у контексті фінансової інклюзії
та ефективності бюджетного управління**

Освітня програма – Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу
Спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Андрій ЯКОВІВ
(підпис, ім'я та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник Світлана КОРОЛЬ, к.е.н., доцент
(ім'я, прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Уляна АНДРУСІВ
(посада) (підпис) (дата) (ім'я та прізвище)

Рецензент

к.е.н., доц. Лілія МАРИНЧАК
(посада) (підпис) (дата) (ім'я та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківськ – 2025

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Інститут економіки та менеджменту

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

Уляна АНДРУСІВ

«29» жовтня 2025 року

ЗАВДАННЯ НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Яковіву Андрію Тарасовичу

1. Тема роботи «Фінансування спорту: практичний кейс у контексті фінансової інклюзії та ефективності бюджетного управління»

керівник роботи Король Світлана Василівна к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «29» жовтня 2025 року № 683/7

2. Строк подання студентом роботи 01.12.2025

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні документи, офіційні матеріали Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку, спеціальна економічна і фінансова література, фахові наукові видання, Інтернет-джерела, тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методологічні засади фінансування спорту.

2. Фінансування спорту: практичний кейс України.

3. Проблеми та перспективи фінансування спорту в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

Слайд 1 – Актуальність та наукова новизна роботи.

Слайд 2 – Соціально-економічні функції спорту.

Слайд 3 – Ключові компоненти фінансової інклюзії. Прояви підвищення фінансової інклюзії в Україні.

Слайд 4 – Видатки Зведеного бюджету на спорт та фізичну культуру.

Слайд 5 – Переваги на недоліки публічно-приватного партнерства у розбудові спортивної інфраструктури.

Слайд 6 – Ефективність виступів українців на Олімпійських Іграх та кошти, які несла Україна на їх підготовку. Ефективність витрат на особу на ОІ від України.

Слайд 7 – Ключові проблеми, які перешкоджають ефективному розвитку фізичного виховання та спорту.

Слайд 8 – SWOT-аналіз для підвищення якості фінансування спорту в Україні.

Слайд 9 – Основні компоненти управління спортивною галуззю.

Слайд 10 – Ключові аспекти Стратегії розвитку спорту до 2028 року.

6. Дата видачі завдання 03.11.2025.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми та постановка завдання	03.11.2025	виконано
2.	Розділ 1. Теоретико-методологічні засади фінансування спорту.	10.11.2025	виконано
3.	Розділ 2. Фінансування спорту: практичний кейс України.	17.11.2025	виконано
4.	Розділ 3. Проблеми та перспективи фінансування спорту в Україні.	24.11.2025	виконано
5.	Вступ, висновки	27.11.2025	виконано
6.	Оформлення роботи	30.11.2025	виконано
7.	Подання готової роботи з комплектом супровідних матеріалів на допуск до захисту	01.12.2025	виконано

Студент _____ Андрій ЯКОВІВ
(підпис)

Керівник роботи _____ Світлана КОРОЛЬ
(підпис)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота містить 81 сторінку, 12 таблиць, 6 рисунків, перелік посилань на джерела із 58 найменувань і 1 додаток.

Спорт у сучасному суспільстві є не лише сферою фізичного розвитку та рекреації, але й важливим соціально-економічним чинником. Він формує здорову націю, сприяє інтеграції громадян, підвищує міжнародний престиж держави та створює додану вартість у суміжних галузях економіки. Проте ефективність розвитку спортивної галузі значною мірою залежить від фінансування, яке в Україні традиційно здійснюється переважно за рахунок державного бюджету. Системні виклики у фінансуванні спорту проявляються у кількох площинах: обмеженість ресурсів, нерівномірний їх розподіл між професійним та масовим спортом, застаріла інфраструктура, низька прозорість фінансових процесів та недостатня участь приватного сектору. У результаті спорт часто отримує залишкове фінансування після пріоритетних сфер – оборони, медицини та освіти. Це призводить до недофінансування дитячо-юнацьких шкіл, нерівності між регіонами та втрати доступу молоді до якісних спортивних послуг.

Об'єктом дослідження є система фінансування спортивної галузі в Україні як складова бюджетного та соціально-економічного управління.

Предмет дослідження – фінансово-економічні механізми забезпечення ефективного й інклюзивного бюджетного управління у сфері спорту.

У роботі досліджено теоретико-методологічні засади фінансування спорту, здійснено аналітичну оцінку фінансування спорту, виявлено проблеми та визначено перспективи фінансування спорту в Україні.

ФІНАНСУВАННЯ СПОРТУ, ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ, БЮДЖЕТНЕ УПРАВЛІННЯ, СПОРТИВНА ІНФРАСТРУКТУРА, ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО, ЕФЕКТИВНІСТЬ.

ABSTRACT

The master's thesis comprises 81 pages, 12 tables, 6 figures, a list of references with 58 sources, and 1 appendix. Sport in modern society is not only a sphere of physical development and recreation but also an important socio-economic factor. It contributes to the formation of a healthy nation, promotes social integration, enhances the international prestige of the state, and generates added value in related sectors of the economy. However, the effectiveness of the development of the sports sector largely depends on financing, which in Ukraine is traditionally provided mainly through the state budget. Systemic challenges in sports financing manifest in several dimensions: limited resources, uneven distribution between professional and mass sports, outdated infrastructure, low transparency of financial processes, and insufficient participation of the private sector. As a result, sport often receives residual funding after priority areas such as defense, healthcare, and education. This leads to underfunding of youth sports schools, regional disparities, and reduced access for young people to quality sports services.

The object of the study is the system of financing the sports sector in Ukraine as a component of budgetary and socio-economic governance. The subject of the study is the financial and economic mechanisms for ensuring effective and inclusive budgetary management in the field of sport.

The thesis examines the theoretical and methodological foundations of sports financing, provides an analytical assessment of financing practices, identifies key problems, and outlines prospects for the development of sports financing in Ukraine.

SPORTS FINANCING, FINANCIAL INCLUSION, BUDGETARY MANAGEMENT, SPORTS INFRASTRUCTURE, PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP, EFFICIENCY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ СПОРТУ.....	11
1.1. Спорт: суть, суспільне значення та особливості фінансування.....	11
1.2 Фінансова інклюзія як інструмент забезпечення доступності спортивних послуг.....	18
1.3. Концептуальні основи ефективності бюджетного управління у сфері спорту.....	26
1.4. Державні програми та стратегічні документи розвитку спортивної галузі..	37
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2 ФІНАНСУВАННЯ СПОРТУ: ПРАКТИЧНИЙ КЕЙС УКРАЇНИ....	41
2.1. Аналіз джерел фінансування спорту та структури витрат.....	41
2.2. Участь приватного сектору та міжнародних організацій у підтримці спорту.....	45
2.3. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів у спортивній сфері.....	49
Висновки до розділу 2.....	53
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ СПОРТУ В УКРАЇНІ.....	55
3.1. Системні виклики у фінансуванні спортивної галузі.....	55
3.2. Механізми фінансування спортивної галузі.....	59
3.3. Стратегічні напрями вдосконалення фінансування спорту.....	62
Висновки до розділу 3.....	66
ВИСНОВКИ.....	67
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ НА ДЖЕРЕЛА.....	70
ДОДАТКИ.....	78
Бібліографічна довідка	

ВСТУП

У сучасних умовах трансформації фінансових систем та підвищення вимог до ефективності використання державних ресурсів питання фінансування спорту набуває особливої актуальності. Спорт – це не лише інструмент розвитку людського потенціалу, а й вагомий чинник соціальної інтеграції, економічного зростання та підвищення міжнародного престижу держави. Розвиток спортивної галузі вимагає не лише збільшення фінансових ресурсів, але й модернізації підходів до їх розподілу, використання та моніторингу результатів.

В Україні фінансування спорту традиційно здійснюється переважно за рахунок державного бюджету, місцевих програм і частково – за рахунок спонсорських та громадських ініціатив. Проте ефективність цих фінансових потоків часто залишається низькою через недостатню прозорість, відсутність чітких показників результативності, а також слабку інтеграцію принципів фінансової інклюзії у процес прийняття бюджетних рішень. Це зумовлює необхідність розроблення нових моделей управління, які б поєднували державні ресурси з приватними ініціативами та підвищували залученість усіх учасників фінансового процесу – від громад до бізнесу.

Особливого значення у цьому ракурсі набуває фінансова інклюзія, тобто забезпечення рівного доступу різних верств населення, територій і соціальних груп до фінансових ресурсів та можливостей розвитку через спорт. Фінансова інклюзія у спортивній сфері передбачає не лише залучення нових джерел фінансування (грантів, партнерств, інвестицій), але й створення умов, за яких кожна громада та громадянин мають можливість користуватися результатами спортивних програм – від оновленої інфраструктури до доступних секцій і змагань.

Додатковим аспектом дослідження є ефективність бюджетного управління, яка визначається не тільки обсягами виділених коштів, а й досягнутими результатами: рівнем фізичної активності населення, спортивними

успіхами, розвитком кадрового потенціалу, інфраструктури та прозорістю фінансових рішень. Саме поєднання аналізу ефективності бюджетного фінансування спорту з принципами фінансової інклюзії дає змогу сформуванню нової парадигми управління галуззю, орієнтованої на результат і суспільну користь.

Особливості фінансування спортивної галузі в Україні досліджували такі автори, як Т. В. Харчук, О. М. Вареник, О. О. Хіленко, які аналізували актуальні проблеми фінансування фізичної культури та спорту; І. О. Гуща, Н. В. Крупко, що розглядали особливості фінансування спорту в умовах воєнного стану; В. В. Сиченко, С. О. Рибкіна, Е. Т. Соколова та В. В. Камінська акцентували увагу на публічно-приватному партнерстві у розвитку спортивної інфраструктури; Ю. С. Наумко, Т. Г. Самойленко досліджували співфінансування спорту на регіональному рівні; Ю. П. Мічуда аналізував функціонування та розвиток сфери фізичної культури в умовах ринку; М. М. Линець розглядав професійний спорт як соціальне явище; В. Гайдук, Л. Шевченко вивчали фінансові аспекти управління розвитком спорту; С. С. Романенко досліджував фінансово-економічні аспекти спортивно-оздоровчої сфери; Я. Є. Савенкова аналізувала економічну діяльність у сфері спорту; а також Т. Харченко, Р. Іванов, К. Іванов О. Базик розглядали вплив спортивної індустрії на економіку та перспективи її розвитку, і А. Є. Буряченко, А. Ю. Служенко досліджували фінансову інклюзію як чинник соціальної стабільності у спорті. Однак ця тема все ще потребує подальшого комплексного дослідження, зокрема у контексті воєнних викликів та інтеграції України у міжнародний спортивний простір.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю переходу від традиційного бюджетного підходу до інклюзивно-результативної моделі фінансування спорту. Така модель передбачає оптимальне використання фінансових ресурсів, прозорість управлінських процесів та забезпечення рівного доступу громадян до спортивних послуг. Особливого значення це набуває в умовах післявоєнного відновлення України, коли інвестиції у

розвиток людського капіталу та зміцнення здоров'я нації виступають ключовими чинниками сталого соціально-економічного розвитку.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні та практичні засади вдосконалення механізмів фінансування спорту в Україні з урахуванням принципів фінансової інклюзії та ефективності бюджетного управління на основі аналізу конкретного практичного кейсу.

Об'єктом дослідження є система фінансування спортивної галузі в Україні як складова бюджетного та соціально-економічного управління.

Предмет дослідження – фінансово-економічні механізми забезпечення ефективного й інклюзивного бюджетного управління у сфері спорту.

Щоб досягнути поставлену мету потрібно виконати певні завдання, а саме:

- висвітлити сутність поняття спорт та способи його фінансування;
- дослідити доступність населення до спортивних послуг;
- вивчити особливості ефективності бюджетного управління в спорті;
- дослідити державні програми в сфері спортивного фінансування;
- проаналізувати джерела фінансування спорту;
- визначити вплив приватного сектору у підтримці спорту;
- провести оцінку ефективності використання бюджетних коштів у спортивній сфері;
- визначити проблемні місця у фінансуванні спорту;
- запропонувати механізм для покращення результативності;
- визначити основні стратегічні напрями розвитку спорту в Україні.

В роботі використано такі методи дослідження, як: метод наукової абстракції, горизонтальний і вертикальний аналіз, порівняння, графічний, табличний, коефіцієнтний, ряди динаміки. Інформаційною базою дослідження слугували: навчальна література, публікації вітчизняних науковців з досліджуваної теми, інтернет-джерела.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку посилань на джерела.

В першому розділі висвітлено теоретичні та методичні засади фінансування спорту.

У другому розділі проведено аналіз джерел фінансування спорту та проведено оцінку ефективності використання бюджетних коштів у спортивній сфері.

У третьому розділі представлено проблеми та перспективи фінансування спорту в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає у синтезі підходів фінансової інклюзії та концепції ефективного бюджетного управління у спортивній галузі, що дозволяє обґрунтувати нову модель управління ресурсами, яка є більш відкритою, збалансованою та орієнтованою на досягнення результатів.

Результати проведеного дослідження пройшли апробацію на низці науково-практичних конференцій та у фахових виданнях, що підтверджує їхню наукову новизну та практичну значущість. Зокрема, положення роботи були представлені на Міжнародній науково-практичній конференції «Ефективні механізми господарювання в контексті сучасної економічної теорії» (Запоріжжя, 7-8 березня 2025 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Соціальна робота в умовах війни в Україні: проблеми та шляхи вирішення» (Дніпро, 14 березня 2025 р.); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції здобувачів і молодих вчених «Адаптація до глобальних змін та викликів в економіці, туризмі, рекреації та захисті довкілля» (Івано-Франківськ, 8-9 травня 2025 р.). Окремі результати дослідження опубліковані у фаховому журналі «Економічний аналіз» (Тернопіль, 2025, т. 35, №1), де акцентовано на інструменті зменшення фінансової нерівності в Україні [55-58].

Таким чином, результати роботи були апробовані у різних наукових форматах - міжнародних та всеукраїнських конференціях, а також у фаховому виданні, що засвідчує їхню актуальність, практичну спрямованість та відповідність сучасним науковим вимогам.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СПОРТУ

1.1. Спорт: суть, суспільне значення та особливості фінансування

Спорт є невід’ємною складовою сучасного суспільства, адже він поєднує у собі фізичний розвиток, духовне збагачення та соціальну взаємодію людей. Його зміст варто розглядати крізь призму багатогранних значень: від індивідуальної практики самовдосконалення до глобального соціально-економічного феномену. Упродовж історії він виконував різні функції – від військової підготовки та формування фізичної витривалості до інструменту культурної дипломатії та засобу соціальної інтеграції. У ХХІ столітті спорт трансформувався у мультифункціональне явище, що має потужний вплив на ключові сфери суспільного життя. Він сприяє зміцненню здоров’я населення, формуванню національної ідентичності, розвитку економіки через спортивну індустрію та туризм, підвищенню міжнародного іміджу держави. Спортивні досягнення стають символами національної гордості, а великі спортивні події – каталізаторами економічної активності та культурного обміну [1].

Для України, яка перебуває у стані військової агресії та водночас проходить етап післявоєнного відновлення, спорт і фізична культура набувають особливої значимості. Вони виступають чинником соціальної єдності, сприяють реабілітації суспільства, підтримці психологічної стійкості громадян та формуванню економічного потенціалу майбутнього. Спорт у цьому контексті виконує не лише оздоровчу чи рекреаційну функцію, але й стає інструментом інтеграції різних соціальних груп, відновлення довіри до державних інституцій та мобілізації ресурсів для розвитку людського капіталу. Оскільки спорт є багатогранним явищем, важливо розглянути його визначення у різних контекстах – правовому, соціальному, культурному та науковому. У таблиці 1.1 наведено ключові дефініції, які відображають як діяльнісну, так і результативну складові спорту, що дозволяє сформувати авторське визначення.

Таблиця 1.1 – Визначення дефініції «спорт»

Джерело	Діяльнісна складова	Результуюча складова
1	2	3
Спортивна хартія Європи, 1992	Усі форми фізичної активності, які використовуються у випадкових або організованих змаганнях всіх рівнів	Вираження, вдосконалення фізичного та психологічного благополуччя, формування соціальних відносин або досягнення результатів у змаганнях
Закон України «Про фізичну культуру і спорт», 1993	Діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту у процесі підготовки та проведення спортивних змагань	Виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях
Доповідь Міжвідомчої цільової групи ООН, 2003	Усі форми фізичної активності людей (ігри, розваги, рекреаційні або конкурентоспроможні спортивні заходи, спортивні та традиційні ігри)	Забезпечення хорошої фізичної форми, психологічного благополуччя і соціальної взаємодії
C. Shilling, 2005	Діяльність та ігри, які перетворилися на конкурентні змагання	Отримання високої суспільної оцінки
S. Piper, 2018	Спорт як багатогранне явище, що охоплює фізичну активність, гру та конкуренцію	Визначення меж між рекреацією та професійними змаганнями, суспільне визнання та культурна значущість
J. Parry, 2023	Спорт як нормативна діяльність, що базується на формальних правилах і цінностях чесної конкуренції	Досягнення досконалості, справедливості та рівності у змагальному процесі
Авторське визначення А. Яковів, С. Король, 2025	Історично сформована форма суспільної діяльності, що ґрунтується на використанні фізичних вправ і реалізується через спеціально організовану систему змагань, що потребує належного фінансового забезпечення та ефективного управління ресурсами, які визначають рівень доступності, інклюзивності та результативності спортивної діяльності в сучасному суспільстві	Індивідуальні та суспільно-значущі результати такої діяльності

Джерело: систематизовано авторами

Аналіз наведених дефініцій свідчить, що спорт розглядається як багатогранне явище, яке поєднує фізичну активність, соціальну взаємодію та культурну цінність. Незважаючи на різні акценти у визначеннях – від оздоровчої функції до суспільного визнання та правового регулювання –

спільним є підкреслення його ролі у формуванні здоров'я, соціальної єдності та розвитку людського капіталу [52-54]. Авторське визначення дозволяє інтегрувати ці підходи та акцентувати увагу на сучасних викликах, зокрема на потребі належного фінансового забезпечення та ефективного управління ресурсами у спортивній сфері.

Таким чином, спорт можна визначити як сукупність форм соціальної діяльності, спрямованих на вдосконалення фізичних і духовних якостей людини, що базується на змагальному інтересі, систематичних тренуваннях та прагненні до самовдосконалення. Його роль виходить далеко за межі індивідуальних досягнень – він стає важливим інструментом суспільного розвитку, економічної стабільності та міжнародної інтеграції. Власне, його сутність полягає у гармонійному поєднанні фізичної активності, психологічної мотивації та соціальної взаємодії.

Крім того, важливо підкреслити, що економічна сутність спорту проявляється не лише у сфері фізичної культури чи рекреації, а й у його здатності формувати цілісну індустрію з власними виробничими, розподільчими та споживчими процесами. Спорт функціонує як специфічний сектор економіки, що створює робочі місця, стимулює розвиток суміжних галузей (туризм, медіа, реклама, інфраструктура) та забезпечує надходження до бюджету.

Для наочності на рисунку 1.1 узагальнено основні економічні прояви спорту, які демонструють його багатогранний вплив на суспільний та економічний розвиток держави. Зокрема, ринок спортивних товарів і послуг охоплює широкий спектр комерційної активності – від виробництва спорядження до продажу медіаправ. Інфраструктурний компонент включає будівництво та експлуатацію спортивних об'єктів, що сприяє зайнятості населення та розвитку місцевої економіки. Медіа та реклама демонструють потенціал спорту як інструменту залучення інвестицій, просування брендів і формування іміджу країни через масштабні спортивні події.

У сукупності ці елементи підтверджують, що спорт є не лише соціальним, а й економічним явищем, здатним впливати на бюджетну політику, інвестиційні процеси та стратегічне планування розвитку держави.

Рисунок 1.1 – Основні економічні прояви спорту

Джерело: систематизовано авторами за даними [32-34].

В економічному сенсі спорт поєднує ринкові механізми, які були визначені ще в минулих століттях (попит і пропозиція, конкуренція, ціноутворення) з соціальними цілями (здоров'я, освіта, інклюзія). Спорт має подвійну природу: соціальну – бо формує людину і спільноту; економічну – бо створює додану вартість і стимулює розвиток суміжних галузей.

Суспільне значення спорту є надзвичайно вагомим, адже будь-які спортивні події міжнародного масштабу, що транслюються на національних телеканалах чи сучасних ОТТ-платформах, здатні об'єднувати біля екранів сотні тисяч або навіть мільйони глядачів. У переліку найбільш рейтингових трансляцій традиційно домінують матчі національних збірних з футболу та волейболу, а також покази Літніх і Зимових Олімпійських та Паралімпійських

ігор. Такі події стають потужним чинником формування патріотичних настроїв та національної єдності, що відчувається в усіх регіонах країни.

Водночас спорт інтегрує низку важливих соціально-економічних функцій, серед яких (рис. 1.2) [1; 6-8]:

- сприяння здоровому способу життя: регулярні заняття спортом знижують ризик хронічних захворювань, сприяють профілактиці серцево-судинних патологій та ожиріння. Це, у свою чергу, зменшує навантаження на систему охорони здоров'я та скорочує державні витрати на лікування. Крім того, спорт продовжує період активної працездатності населення, що позитивно впливає на продуктивність економіки;

- інклюзія та рівність можливостей: спорт є важливим інструментом соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. Паралімпійський рух, адаптивні види спорту та спеціальні програми забезпечують рівний доступ до фізичної активності, сприяють соціалізації та зменшують бар'єри у суспільстві. Це, у свою чергу, формує культуру рівності та інклюзивності;

- формування громадянської свідомості: національні збірні та спортивні клуби стають символами єдності, патріотизму та спільної ідентичності. Перемоги спортсменів на міжнародних аренах підсилюють відчуття гордості за країну, а спортивні події сприяють консолідації суспільства навколо спільних цінностей;

- реабілітація та підтримка ветеранів: в умовах війни спорт виконує функцію фізичної та психологічної реабілітації військовослужбовців і ветеранів. Програми адаптивного спорту допомагають відновити фізичні можливості, зменшити прояви посттравматичного стресового розладу та сприяють соціальній інтеграції захисників у мирне життя;

- розвиток місцевих економік: будівництво та утримання спортивної інфраструктури (стадіонів, спорткомплексів, майданчиків) стимулює економічну активність на регіональному рівні. Це створює нові робочі місця, підвищує інвестиційну привабливість територій та сприяє розвитку суміжних галузей (транспорт, харчування, туризм);

- залучення інвестицій і туризму: проведення міжнародних спортивних змагань, марафонів та турнірів стає джерелом інвестицій у країну. Такі події приваблюють туристів, стимулюють розвиток готельного та ресторанного бізнесу, а також формують позитивний імідж держави на міжнародній арені;
- підтримка малого бізнесу: спортивна індустрія створює умови для розвитку малого підприємництва – відкриття фітнес-клубів, виробництво спортивного харчування, прокат інвентарю, організація локальних турнірів. Це сприяє диверсифікації економіки та формуванню нових ринкових ніш;
- підвищення рівня зайнятості: спорт генерує значну кількість робочих місць у різних сферах: тренерська діяльність, адміністративне управління, спортивна медицина, маркетинг, організація заходів. Це не лише знижує рівень безробіття, але й формує професійні спільноти, що забезпечують сталий розвиток спортивної галузі.

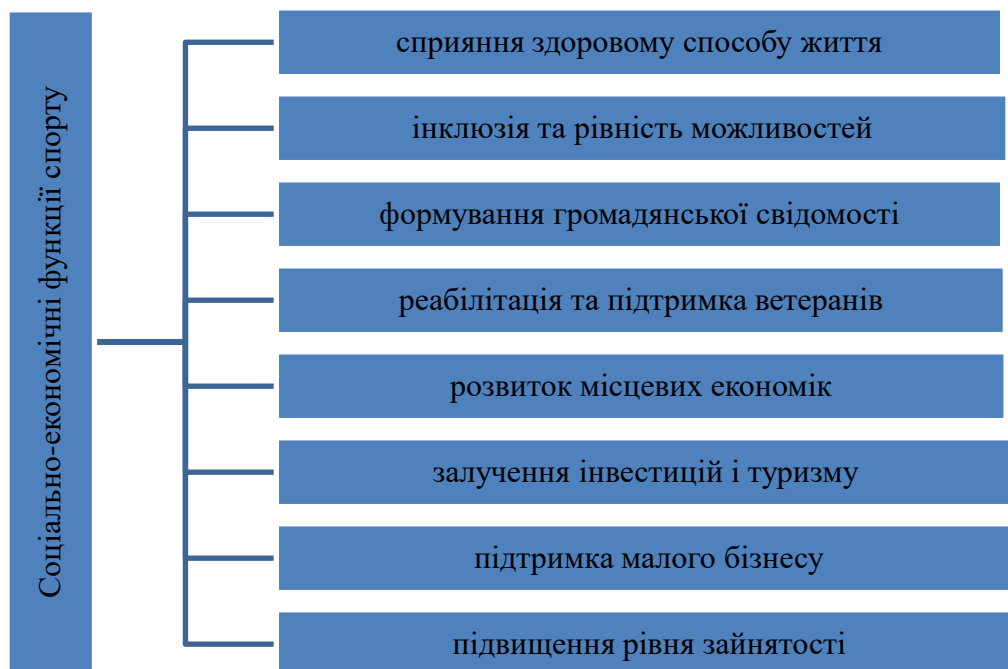

Рисунок 1.2 – Соціально-економічні функції спорту

Джерело: систематизовано авторами за даними [35-39].

За даними Програми розвитку ООН, індекс людського розвитку (ІЛР) має пряму кореляцію з рівнем фізичної активності населення. Це пояснюється тим,

що спорт і масове залучення громадян до фізичної культури формують комплексний соціально-економічний ефект [2].

По-перше, здоров'я населення є базовим компонентом ІЛР. Регулярні заняття спортом знижують рівень захворюваності, підвищують тривалість життя та якість працездатного періоду, що безпосередньо впливає на показники охорони здоров'я.

По-друге, освіта також тісно пов'язана зі спортом. Дослідження показують, що учні та студенти, які активно займаються фізичною культурою, демонструють вищі результати навчання завдяки розвитку дисципліни, концентрації та когнітивних здібностей. Спортивні програми у школах і університетах сприяють формуванню цінностей здорового способу життя та соціальної відповідальності.

По-третє, соціальна згуртованість значно посилюється завдяки масовому спорту. Спільні тренування, участь у змаганнях, підтримка національних команд створюють атмосферу єдності та взаємної підтримки. Це особливо важливо для країн, які переживають соціально-політичні виклики, адже спорт стає чинником інтеграції різних соціальних груп.

Таким чином, масовий спорт виступає не лише інструментом оздоровлення населення, але й важливим фактором підвищення індексу людського розвитку, оскільки забезпечує комплексний вплив на ключові його складові – здоров'я, освіту та соціальну згуртованість.

У цьому контексті особливої уваги набуває роль спорту в Україні, де він розглядається як важлива складова національної стратегії у сфері громадського здоров'я та соціальної політики. Забезпечення належного рівня фінансування спортивної галузі стає необхідною умовою її сталого розвитку та реалізації соціально-економічних функцій. Відповідно до ст. 47 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» фінансування розвитку фізичної культури і спорту здійснюється на основі положень даного Закону та інших нормативно-правових актів за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством [3; 4]. Крім того, для розвитку фізичної

культури і спорту використовуються позабюджетні кошти, зокрема від: підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян, окремих осіб; фінансово-господарської діяльності закладів фізичної культури і спорту; користування правами інтелектуальної власності закладами фізичної культури і спорту, організаторами фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів; проведення державної спортивної лотереї; інвестиційної діяльності у сфері фізичної культури і спорту [5]. Також, є надходження від міжнародних організацій та меценатів для окремих видів спорту.

Отже, спорт у сучасному суспільстві є не лише засобом оздоровлення та соціальної інтеграції, а й важливим економічним чинником, що формує бюджетні надходження та стимулює розвиток суміжних галузей. Для України його належне фінансування стає ключовою умовою реалізації соціально-економічних функцій та стратегії національного розвитку.

1.2. Фінансова інклюзія як інструмент забезпечення доступності спортивних послуг

Фінансова інклюзія є багатовимірним поняттям, яке охоплює різні аспекти доступу та використання фінансових послуг населенням. У сучасній науковій літературі та практиці існують різні підходи до визначення цього терміну. Найбільш поширеним є визначення Світового банку, згідно з яким фінансова інклюзія – це доступ фізичних осіб та підприємств до корисних і доступних фінансових продуктів та послуг, які задовольняють їхні потреби (транзакції, платежі, заощадження, кредити та страхування) і надаються відповідально та стабільно [5].

Національний банк України визначає фінансову інклюзію як створення умов для забезпечення повноцінного доступу споживачів до фінансових послуг шляхом їх активного залучення до фінансового ринку, подолання психологічних, інституційних та інших бар'єрів [49]. В Україні, за

дослідженнями авторів А. Є. Буряченко та А. Ю. Служенко, фінансова інклюзія – це процес, що забезпечує доступ різних верств населення до різноманітних фінансових послуг незалежно від їх соціального та економічного статусу з метою задоволення основних потреб та досягнення власних цілей [50].

Аналіз наукових джерел дозволив систематизувати підходи до визначення сутності фінансової інклюзії (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Підходи до визначення дефініції «фінансова інклюзія»

Автор/Джерело 1	Визначення 2
Світовий банк	Доступ фізичних осіб та підприємств до корисних і доступних фінансових продуктів та послуг, які задовольняють їхні потреби і надаються відповідально та стабільно
Національний банк України	Створення умов для забезпечення повноцінного доступу споживачів до фінансових послуг шляхом їх активного залучення до фінансового ринку, подолання психологічних, інституційних та інших бар'єрів
ОЕСР	Процес сприяння доступному, своєчасному та адекватному доступу до широкого спектру регульованих фінансових продуктів і послуг та розширення їх використання всіма прошарками суспільства
Буряченко А. Є., Служенко А. Ю.	Процес, що забезпечує доступ різних верств населення до різноманітних фінансових послуг незалежно від їх соціального та економічного статусу з метою задоволення основних потреб та досягнення власних цілей
Євтушенко Н. М., Стеценко Д. І.	доступ до фінансових послуг для всіх верств населення, що має значущий вплив на економічний розвиток країни; важливий інструмент у досягненні соціальної справедливості та зменшенні економічної нерівності
Авторське визначення / А. Яковів, С. Король	багатовимірний соціально-економічний процес створення у суспільстві рівних фінансових можливостей, який характеризується постійним розширенням доступу до якісних, безпечних та персоналізованих фінансових послуг для всіх верств населення через подолання інфраструктурних, інформаційних, технологічних, культурних та психологічних бар'єрів, з метою формування стійкої фінансової архітектури життя громадян, що уможлиблює їх економічну суб'єктність та фінансову самореалізацію навіть в умовах кризових явищ, військових конфліктів і трансформаційних потрясінь

Джерело: складено авторами

В українському контексті фінансова інклюзія додатково виступає інструментом національного економічного відродження, що поєднує традиційні чесноти ощадливості з цифровими інноваціями і формує адаптивну фінансову культуру, яка забезпечує не лише фінансову стабільність індивідів, але й

стимулює соціальну згуртованість громад та зміцнює економічну стійкість держави в геополітичному середовищі підвищеної невизначеності.

Отож, на підставі аналізу існуючих визначень можна виділити ключові характеристики фінансової інклюзії, серед них:

- доступність фінансових послуг (географічна, цінова, інституційна);
- різноманітність фінансових послуг (депозити, кредити, платежі, страхування);
- якість фінансових послуг (відповідність потребам споживачів, надійність, безпека);
- фактичне використання фінансових послуг різними верствами населення.

Відтак, значення фінансової інклюзії для сталого економічного розвитку важко переоцінити, так як вона сприяє економічному розвитку через такі механізми:

- мобілізація заощаджень для інвестицій та споживання;
- сприяння ефективному розподілу капіталу;
- розширення доступу до кредитів для малого та середнього бізнесу;
- зниження трансакційних витрат;
- покращення управління фінансовими ризиками домогосподарств;
- сприяння більш рівномірному розподілу доходів.

Фінансова інклюзія також має соціальне значення, оскільки забезпечує людям можливість накопичувати заощадження для важливих життєвих цілей, таких як освіта, започаткування бізнесу, придбання житла тощо. Це особливо важливо для вразливих верств населення, які мають обмежений доступ до державних програм соціального захисту.

У контексті Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року фінансова інклюзія визнана важливим інструментом для досягнення цілі 1 «Подолання бідності», цілі 5 «Гендерна рівність», цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання» та цілі 10 «Скорочення нерівності» [51].

Для України, яка стикнеться з викликами післявоєнного відновлення, фінансова інклюзія набуває особливого значення як інструмент: інтеграції внутрішньо переміщених осіб в економічну систему; відновлення пошкодженої фінансової інфраструктури; забезпечення доступу до фінансових ресурсів для відбудови житла та бізнесу; ефективного розподілу міжнародної фінансової допомоги; розвитку сталої фінансової системи, стійкої до кризових явищ.

Таким чином, фінансова інклюзія є важливим чинником сталого економічного розвитку, який сприяє подоланню бідності, зменшенню нерівності та підвищенню добробуту населення. У контексті відновлення України після військової агресії розширення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення стане стратегічним пріоритетом, який потребуватиме скоординованих зусиль держави, приватного сектору та міжнародних партнерів.

При цьому розуміння структури фінансової інклюзії та методів її вимірювання є необхідною передумовою для розробки ефективних стратегій розширення доступу до фінансових послуг.

На основі аналізу міжнародних практик та методологічних підходів, можна виділити чотири ключові компоненти фінансової інклюзії (рис. 1.3).

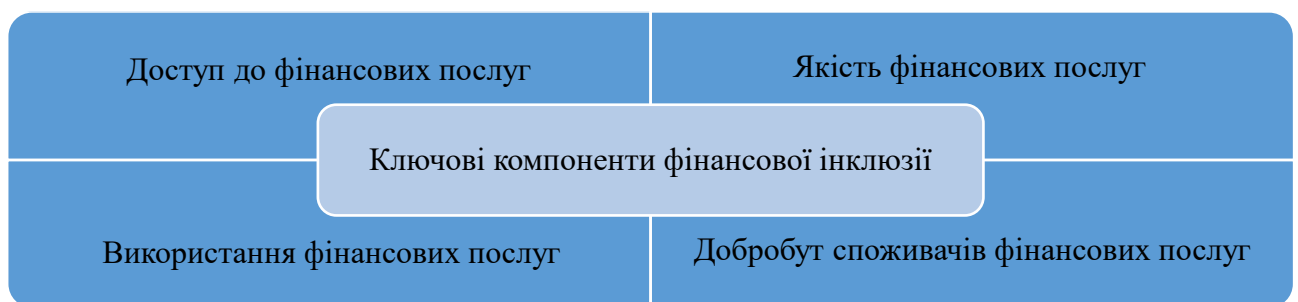

Рисунок 1.3 – Ключові компоненти фінансової інклюзії

Джерело: узагальнено та запропоновано авторами

Так, доступ до фінансових послуг характеризує наявність та доступність фінансової інфраструктури для населення. Якість фінансових послуг – відображає відповідність фінансових продуктів потребам споживачів, їх

надійність та безпеку. Використання фінансових послуг показує фактичний рівень користування різними фінансовими продуктами. Добробут споживачів фінансових послуг характеризує вплив фінансових послуг на економічне становище та якість життя споживачів.

Кожен із цих компонентів може бути оцінений за допомогою системи індикаторів, які використовуються міжнародними організаціями та національними регуляторами для моніторингу стану фінансової інклюзії.

Таким чином, фінансова інклюзія постає як багатовимірне явище, що охоплює доступність, якість, рівень використання та вплив фінансових послуг на добробут населення. Її значення виходить далеко за межі традиційної банківської чи страхової сфери, адже принципи інклюзії поширюються й на інші суспільно важливі галузі.

Зокрема, фінансова інклюзія забезпечує розширення рівності доступу не лише до класичних фінансових продуктів, але й до спортивних послуг, які мають вагомe соціальне та оздоровче значення. В Україні вже функціонує низка державних і місцевих програм, що дозволяють громадянам отримувати спортивні послуги безкоштовно або за зниженими тарифами завдяки грантовій підтримці міжнародних та волонтерських організацій. Окремо варто відзначити програми, спрямовані на розвиток спорту для людей з інвалідністю та малозабезпечених сімей, що підкреслює інтегративний характер фінансової інклюзії у сфері фізичної культури та спорту.

Вищезазначене вказує на те, що, фінансова інклюзія у сфері спорту виступає важливим інструментом забезпечення рівності можливостей для різних соціальних груп населення. Вона дозволяє не лише розширити доступ до спортивних послуг, але й створює умови для їхньої соціальної та економічної інтеграції. У цьому контексті особливого значення набуває досвід інших країн, де впроваджуються спеціальні програми, спрямовані на підвищення рівня фінансової інклюзії у спортивній сфері, серед яких:

1. Фонд «Laureus Sport for Good»: діє у понад 40 країнах, підтримуючи молодь із малозабезпечених районів через спорт. Наприклад, у Південній

Африці фінансує програми для дітей із нетрів Кейптауна, які через спорт отримують можливість навчатися, будувати кар'єру або просто уникнути злочинності. Модель базується на грантах і мікрофінансуванні спортивних клубів.

2. Streetfootballworld (Німеччина): глобальна мережа (тепер відома як Common Goal), яка об'єднує футбольні ініціативи для соціального впливу. Вона допомагає організаціям отримувати фінансування від великих клубів і відомих футболістів (наприклад, Хуан Мата віддає 1% свого доходу на розвиток футболу серед бідної молоді). Мета – щоб спорт став інструментом фінансової рівності і допомагав дітям відчувати себе на рівних з іншими.

3. Програма «Khelo India» (Індія): державна ініціатива, що фінансує спорт на базовому рівні, – школи, села, студентів. Діти з малозабезпечених родин отримують стипендії, форму, тренерську підтримку, а також доступ до спортивних стипендій у вишах. Це класичний приклад інклюзивного фінансування через державний бюджет.

4. Програма «Sport for All, Play for Life» (Aspen Institute) (США): орієнтована на те, щоб кожна дитина, незалежно від доходів батьків, мала змогу займатися спортом. Підтримує місцеві громади, школи, некомерційні клуби, які роблять спорт доступним (без високих членських внесків).

5. «Right to Play» (Африка): благодійна організація, що використовує спорт і гру для освіти дітей у країнах із низьким рівнем доходів. Проекти фінансуються за моделлю міжнародного партнерства (donor-based inclusion), що дозволяє дітям безкоштовно брати участь у спортивних заходах.

6. «Favela Street» (Бразилія): програма, створена для підтримки молоді з бідних районів Ріо-де-Жанейро. Використовує футбол як інструмент соціальної мобільності: учасники отримують доступ до тренувань, освіти, психологічної підтримки та мікрофінансування для власних ініціатив (наприклад, відкриття футбольних шкіл). Проєкт фінансується через партнерства з європейськими клубами («Аякс», «Феєнорд») і фондами.

7. «Sported UK»: найбільша благодійна мережа у Великій Британії, яка підтримує понад 2500 місцевих спортивних організацій у малозабезпечених громадах. Дає малим клубам доступ до фінансів, грантів і навчання у сфері управління. Дана мережа працює за принципом: «жодна дитина не повинна бути виключена зі спорту через гроші». Це в найповнішому обсязі показує значення поняття фінансової інклюзії.

8. «Sumpstart» (Канада): програма від мережі Canadian Tire, спрямована на фінансову підтримку дітей, які не можуть оплатити участь у секціях. Оплачує форму, спорядження, транспорт і навіть тренувальні збори. З 2005 року допомогла понад 3 мільйонам дітей.

9. «Moving the Goalposts» (Кенія): ініціатива для дівчат із прибережних сіл, які через бідність часто позбавлені доступу до спорту. Футбольна програма забезпечує освіту, фінансову грамотність та лідерські навички. Фінансується через міжнародні гранти й партнерства з жіночими спортивними фондами.

10. «Sport4All» (Австралія): національна ініціатива, яку підтримує уряд та олімпійський комітет. Мета – зробити спорт інклюзивним для всіх соціальних груп, зокрема аборигенів і людей з інвалідністю. Клуби отримують гранти й навчальні ресурси для підготовки інклюзивних програм і тренерів.

Вивчення міжнародних практик підтверджує, що фінансова інклюзія у сфері спорту є дієвим механізмом забезпечення рівності доступу та соціальної інтеграції різних груп населення. Водночас приклади інших країн демонструють, що інклюзивні програми можуть успішно реалізовуватися як на рівні державної політики, так і через діяльність благодійних фондів та громадських організацій.

У цьому контексті показовим є досвід України, де Паралімпійський рух став яскравим прикладом інвестування держави у розвиток інклюзивного спорту та створення рівних можливостей для спортсменів з інвалідністю. На всіх Паралімпійських іграх українська збірна стабільно посідає високі позиції у загальному рейтингу, здобуваючи від 60 до 100 медалей різного ґатунку. Водночас саме питання призових виплат тривалий час залишалося проблемним:

до 2022 року суми винагород олімпійців більш ніж утричі перевищували призові паролімпійців, що свідчило про низький рівень фінансової інклюзії. Лише з 2022 року держава запровадила рівність у розподілі призових коштів, що стало важливим кроком до подолання фінансової нерівності у спортивній сфері. Крім того, існують й інші приклади, коли держава, спираючись на бюджетні ресурси, прагне зробити спорт доступним для всіх верств населення, що підтверджує поступове формування інклюзивної моделі фінансування спорту в Україні (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Прояви підвищення фінансової інклюзії в Україні

Назва програми	Прояви впровадження
1	2
Активні парки – локації здорової України	Ініціатива Президента, що передбачає створення безкоштовних майданчиків із QR-кодами для занять спортом. Доступні навіть у невеликих громадах – люди будь-якого віку можуть тренуватись безкоштовно.
Велике будівництво – спортивна інфраструктура	Частина коштів спрямовується саме на регіональні стадіони, басейни, спортивні зали. Мета – щоб кожна громада мала мінімум один сучасний спортивний об'єкт, доступний усім мешканцям.
Фінансування паролімпійського спорту	Україна входить до світових лідерів у паролімпійському русі. Підтримка спортсменів з інвалідністю здійснюється через Національний комітет спорту інвалідів України. Спортсмени отримують державні стипендії, премії, компенсацію витрат на тренування.
Київська міська програма «Спорт для всіх»	Забезпечує безкоштовні тренування у парках, фінансує роботу інструкторів і закупівлю інвентарю. Наприклад, у Маріїнському парку регулярно проходять відкриті заняття з йоги, фітнесу, бігу.
Львівська програма «Сім'я, молодь і спорт»	Дає гранти молодіжним та спортивним організаціям, навіть невеликим клубам у громадах. Так діти з малозабезпечених родин можуть брати участь у турнірах або поїздках за кошти міста.
Харківські інклюзивні дитячі секції	У спортивних школах відкривають групи для дітей з особливими освітніми потребами (наприклад, плавання або настільний теніс). Оплата – за пільговими тарифами або безкоштовно.
Створення чемпіонату з ампфутболу для військових	Програма, яка допомагає реалізувати себе військовим, які втратили нижні кінцівки

Джерело: систематизовано авторами за даними [40-48].

Також є громадські організації та приватні ініціативи завдяки яким люди з певним статусом або обмеженими можливостями можуть займатися спортом, серед яких:

1. Федерація футболу учасників АТО – діє з 2015 року: дає ветеранам можливість безкоштовно брати участь у чемпіонатах, відновлюючи фізичну й психологічну форму. Підтримується грантами та пожертвами.

2. Благодійний фонд «Kids&Sport»: забезпечує спортивним спорядженням дітей із малозабезпечених сімей, допомагає школам облаштувати спортзали.

3. Інклюзивні марафони та забіги: «Пробіг під каштанами» – кошти з реєстраційних внесків йдуть на допомогу дітям із вадами серця; «InvaFest» – фестиваль спорту для людей з інвалідністю; «Veteran Games» – спортивні змагання для військових і ветеранів, які проходять реабілітацію.

4. United24 – збір коштів на створення спортивних і реабілітаційних центрів для військових, що втратили кінцівки. Це поєднує спорт, фізичну терапію та соціальну інтеграцію.

Серед приватних організацій варто відзначити такі компанії, як Monobank, «Нова пошта», Vodafone Україна – вони підтримують масові спортивні події (марафони, велопробіги), які також мають певне соціальне значення. Часто вони оплачують участь дітям з дитячих будинків або людям з інвалідністю, що є прямим проявом фінансової інклюзії.

Загалом, фінансова інклюзія є запорукою формування населення як основи соціальної стабільності держави.

1.3. Концептуальні основи ефективності бюджетного управління у сфері спорту

Галузь фізкультури й спорту характеризується розгалуженими суспільними відносинами, що виконують суспільно корисні функції, які зумовлюють необхідність державного регулювання у цій сфері. При цьому потрібно враховувати, що фізична культура і спорт сприяють інтелектуальному, моральному, фізичному і духовному розвитку молоді,

забезпечують повноцінний та гармонійний розвиток особистості та світосприйняття, сприяють збільшенню якості та рівня життя, характеризують 27 сформованих сталих традицій здорового способу життя та авторитету країни на міжнародній арені.

Також влада держави має регулювати відносини у галузі фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики, створенням певних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового забезпечення даної сфери. Окрім того, сфера фізкультури і спорту вимагає розвитку самодіяльного фізкультурно-оздоровчого та спортивного руху в державі, комплексної та організованої взаємодії державних органів із громадськими добровільними фізкультурно-спортивними організаціями та товариствами.

Загалом, формування дієвої системи державного управління розвитком фізичної культури і спорту здійснюється:

- на центральному рівні – органами управління з питань фізичної культури і спорту;
- на регіональному рівні – органами управління фізичною культурою і спортом;
- на місцевому рівні – місцевими органами управління з фізичної культури і спорту районних адміністрацій і міських рад;
- на рівні селищних утворень – громадськими комісіями та відділами з фізичної культури і спорту.

У такій площині доречно зазначити, що «Управління сферою фізичного виховання і спорту» як наука та навчальний предмет пройшло значний історичний шлях формування та розвитку. В 1930-х роках у фізкультурних ЗВО викладалися питання організації фізичної роботи, про що свідчать конспекти, матеріали, програми навчальних дисциплін Інституту фізичної культури ім. П.Ф. Лесгафта.

Так, у збірці матеріалів з навчальних дисциплін ДЦФК (1934 р.) містяться розділи присвячені організації самодіяльної фізкультурної роботи у

початковій та середній школі, плануванню та обліку фізкультурної роботи у вузах.

Феномен фізичної культури та спорту як соціального, технічного, правового, економічного, культурного явища досліджувався багатьма вченими, які у своїх визначеннях його сутності виходять із основних позицій, які притаманні відповідній науковій сфері. Особливої актуальності набувають дослідження змісту, форм, методів, принципів, механізмів державного управління на рівні країни.

Визначними датами та подіями на шляху становлення предмету можна вважати: 1948 р. – у навчальні плани фізкультурних ЗВО окремим курсом було введено «Організацію фізичної культури». 1949 р. – видано друком програму та методичний посібник для студентів «Історія фізичної культури і організація фізичної культури і спорту». У 70-ті роки видано низку друкованих видань з питань управління фізичною культурою, а саме: «Організація фізичної культури» (автор М.Ф. Бунчук), «Прогнозування і планування фізичної культури», «Шляхи удосконалення управління фізкультурним рухом» (автор В. Воронова), «Соціально-економічні проблеми фізичної культури і спорту», підручник для інститутів фізичної культури «Управління фізкультурним рухом», «Довідник фізкультурного працівника» (за редакцією П. Ф. Савицького) та «Сопутник фізкультурного працівника» за редакцією В. А. Івонина. 1987 р. – видано підручник для інститутів фізичної культури «Управління фізичною культурою і спортом».

Значний внесок у розвиток науки управління фізичною культурою і спортом зробили вчені Національного університету фізичного виховання і спорту М.М. Бака і М.В. Жмарьов. Серед праць М. М. Баки слід назвати «Проблеми управління підготовки і використання фізкультурно-спортивних кадрів на Україні на 29 етапі переходу до ринкових відносин». Книги М.В. Жмарьова побачили світ у 80-х роках: «Управління діяльністю тренера», «Системний підхід і цільове управління у спорті», «Управління діяльністю спортивної організації», «Управлінська і організаторська діяльність тренера».

У 90-ті роки спеціальна література з питань управління сферою фізичної культури і спорту майже не видавалась, за винятком «Сопутник працівника фізичної культури і спорту за редакцією П.Ф. Савицького. З розпадом СРСР виникла нагальна необхідність у підготовці навчальної літератури у якій розглядаються загальні положення науки управління та міститься інформація про управління сферою фізичної культури і спорту України [6].

Першою спробою підготовки такого видання став посібник О.М. Жданової «Управління фізичною культурою». Посібник отримав гриф Міністерства освіти України та використовувався у навчальному процесі фізкультурних ЗВО. У зв'язку із змінами, які відбулися в управлінні сферою фізичної культури і спорту України за останнє десятиріччя, виникла необхідність в оновленні та удосконаленні змісту посібника, доповненні його сучасною інформацією.

Слід зазначити, що державна політика та державне регулювання нерозривні та взаємопов'язані один з одним. Як відомо, що політика – це галузь та мистецтво управління. За масштабом впливу державна політика охоплює всі галузі життя народу, у тому числі фізичну культуру та спорт. І тут виявляється подвійний характер державного регулювання. З одного боку, державне регулювання фізичної культури і спорту має суспільно-політичний характер, наповнене політичним змістом, а з іншого – організаційного, практичного характеру. На практиці державне регулювання фізичної культури і спорту є практичним перетворенням у життя державної політики у цій сфері [6].

Відтак принципи державної політики у сфері фізичної культури і спорту знаходять своє об'єктивне вираження (закріплення) у правовій формі, у зв'язку з чим вони набувають правового характеру та виступають офіційними орієнтирами для відповідних суб'єктів правовідносин у цій сфері. Принципи, як і мета державного регулювання, обов'язково мають бути закріплені в законодавчих актах держави. Зокрема, це є принциповим для формування правової бази системи фізичної культури і спорту, де вихідними орієнтирами

державного регулювання відносин у сфері спорту є принципи державної політики [6].

Галузеві основи державної політики у сфері фізичної культури і спорту закріплені у статті Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [4]. До них можна віднести наступність і безперервність фізичного виховання громадян різного віку на всіх етапах їхнього життя; врахування інтересів усіх громадян при розробці та реалізації державних програм розвитку фізичної культури і спорту, визнання відповідальності громадян за своє здоров'я та фізичний стан, визнання незалежності всіх фізкультурно-спортивних товариств, рівність їх прав на державну підтримку; створення сприятливих умов для фінансування фізкультурно-спортивних і спортивно-технічних організацій, Олімпійського руху України, навчальних закладів і наукових організацій галузі фізичної культури і спорту, а також підприємств спортивної галузі.

Галузеві принципи повинні відображати якісні характеристики фізичної культури і спорту як об'єкта державного регулювання, відтворювати структуру закономірностей її розвитку в суспільстві. Весь зміст управління (особливо державного) полягає в обов'язковому врахуванні виявлених закономірностей, забезпеченні необхідних умов для найбільш повного їх прояву в суспільній практиці. Ці закономірності включають:

- а) безпосередній зв'язок фізичної культури і спорту з політичною орієнтацією держави;
- б) органічний зв'язок фізичної культури і спорту зі здоров'ям населення;
- в) істотний зв'язок фізичної культури і спорту з вихованням особистості;
- г) необхідно пов'язувати фізичну культуру і спорт з виробничою і військовою практикою [7].

В кінцевому підсумку ці закономірності мають відношення до формування єдиної мети, завдань, функцій, організаційної структури та принципів державного регулювання галузі. Іншими словами, закономірності розвитку фізичної культури і спорту є об'єктивними критеріями, що виражають фундаментальні основи функціонування системи державного регулювання

фізичної культури і спорту. З певною часткою умовності принципи державної політики у сфері фізичної культури і спорту можна сформулювати через такі настанови:

- 1) загальнодоступність фізичної культури і спорту;
- 2) оздоровча спрямованість фізичної культури і спорту;
- 3) всебічний розвиток особистості у фізичній культурі та спорті;
- 4) професійно-прикладна спрямованість фізичної культури і спорту;
- 5) міжнародна спортивна інтеграція.

Правовою основою їх практичного застосування є як загальні конституційні норми, так і спеціальне законодавство про фізичну культуру і спорт.

Загальнодоступність фізичної культури і спорту є принципом, що впливає із соціальної природи Української держави. Фізична культура і спорт є надбанням усього суспільства, тому, загалом, доступні кожному. Відповідно до цього принципу існують рівні можливості для всіх верств населення займатися фізичною культурою і спортом. Така практика узгоджується із зарубіжним досвідом організації фізичної культури і спорту та їх правового забезпечення [6].

Оздоровча спрямованість фізичної культури і спорту розглядається як фундаментальний принцип, що передбачає обов'язкове досягнення позитивного впливу на стан здоров'я людини під час занять. Реалізація цього принципу забезпечується комплексом заходів, серед яких: раціональне використання спортивних споруд і майданчиків, належна експлуатація обладнання, утримання місць для занять відповідно до санітарно-гігієнічних норм, а також організаційно-профілактичні дії, спрямовані на запобігання травматизму під час навчально-тренувального процесу та спортивних змагань. Важливим елементом є надання медико-санітарної допомоги учасникам занять, тоді як органи санітарного нагляду здійснюють контроль за станом приміщень і територій, що використовуються для фізкультурної та спортивної діяльності [8].

Всебічний розвиток особистості в процесі занять фізичною культурою і спортом є принципом, який виражає вимогу про необхідність забезпечення всебічного і гармонійного розвитку особистості в процесі тренувальних занять, взаємозв'язку всіх сторін виховання (розумового, фізичного, мораль тощо). Професійно-прикладна спрямованість фізичної культури і спорту є принципом, що виражає забезпечення в процесі проведення навчально-тренувальних занять та підготовки до суспільно корисної діяльності, у тому числі до військового обов'язку [8].

Принцип міжнародної спортивної інтеграції – виражає єдність національного та міжнародного спортивного (олімпійського) руху. Цей принцип насамперед пов'язаний з основною лінією у сфері зовнішньої політики України. На основі цього розширюються міжнародні зв'язки, у тому числі у сфері фізичної культури та спорту. Міжнародна спортивна інтеграція має свої особливості. Спортивні зв'язки тут відрізняються від зв'язків в інших сферах культури тим, що офіційні змагання (світові, континентальні, олімпійські) обов'язково проводяться з виявленням найвищих спортивних результатів за спеціальними критеріями. Вступ України в міжнародний спортивний рух неминуче пов'язаний із приведенням національного законодавства про спорт у відповідність до міжнародно-правових актів (Олімпійська хартія, правила проведення міжнародних спортивних змагань тощо).

Отже, принцип міжнародної спортивної інтеграції орієнтує уповноважений орган у справах спорту та громадських спортивних товариств України на роботу щодо узгодження та узгодження його організаційної структури та функціонування з міжнародними нормами та правилами у сфері спорту.

Ще однією особливістю принципу міжнародної спортивної інтеграції є наявність інституту представництва громадських спортивних товариств у міжнародних.

Загалом, відповідно до Олімпійської хартії (розділ 4 ст. 31, п. 3), офіційне представництво у спорті в міжнародному спортивному русі є виключним правом Національного олімпійського комітету України (а не держави в особі уповноваженого органу). для спорту). Ця міжнародна норма закріплена в Законі

України «Про фізичну культуру і спорт». Це стосується і виключного права національних спортивних федерацій представляти Україну в міжнародних організаціях та змаганнях з відповідних видів спорту [3; 9].

Принцип господарської діяльності передбачає право суб'єкта спортивної діяльності розпочинати в будь-якій не забороненій законом формі (наприклад, право займатися професійним спортом) з використанням будь-яких видів майна, допущених до обігу; право на отримання, використання та передачу достовірної інформації; захист від примусової та незаконної фізкультурно-спортивної господарської діяльності як через вплив інших суб'єктів, так і за вказівками органів державної влади; можливість оскарження рішень і дій держави та її органів, а також органів місцевого самоврядування та посадових осіб, якщо ці рішення та дії призводять до обмеження цієї волі; право на захист законних інтересів економічно слабкої сторони в процесі спортивної підприємницької діяльності (наприклад, захист прав споживачів спортивних товарів і послуг) [3; 9].

Виокремлюючи принципи правового механізму державного регулювання як класифікаційну ознаку галузі, необхідно мати на увазі, що принципи, ідеї та категорії відповідають суспільним відносинам, які відповідають рівню розвитку матеріального виробництва. Принципи будь-якої галузі державного регулювання виконують регулятивну функцію: сприяють встановленню вихідних орієнтирів державного регулювання суспільних відносин [14].

Тому виділяють спеціальні принципи спортивного права, під якими потрібно розуміти нормативно-управлінські ідеї, виражені в нормах права, поняття, що визначають зміст цієї галузі права, що надають цілісність, єдність сукупності правових норм. норми, об'єднані предметом і методами державного регулювання у спортивному праві. До них належать:

1) точне і послідовне дотримання права громадян України на охорону здоров'я та фізичне виховання і спорт;

2) забезпечення більш здорового довкілля та умов життя, що сприяють активному фізичному вихованню та спорту, самореалізації та вихованню самооцінки, а також дозволяють громадянам повною мірою реалізувати свій життєвий потенціал;

3) надання громадянам рівних можливостей займатися фізичною культурою і спортом незалежно від їх доходів і стану;

4) пріоритетність розвитку фізичної культури і спорту серед соціально незахищених верств населення (діти з багатодітних сімей, діти-сироти, інваліди);

5) взаємодія органів державної влади у сфері фізичної культури і спорту з громадськими фізкультурно-спортивними організаціями;

6) демократизм системи управління сферою фізичної культури і спорту;

7) єдність нормативно-правової бази фізичної культури і спорту на всій території;

8) створення сприятливих умов для фінансування фізкультурно-спортивних і спортивно-технічних організацій, Олімпійського руху України, навчальних закладів і наукових організацій у галузі фізичної культури і спорту, а також підприємств спортивної галузі;

9) покладення на державу регуляторних функцій у сфері спортивного підприємництва [3; 9].

Крім того необхідно зазначити, що юридична відповідальність у сфері державного регулювання фізичної культури і спорту має свої особливості та регулюється правовим механізмом державного регулювання. По-перше, необхідно враховувати, що сама сфера фізичної культури і спорту є своєрідною системою взаємопов'язаних, але аж ніяк не однорідних спортивних відносин (педагогічних, майнових, особистих немайнових, управлінських, трудових, соціальних тощо). У свою чергу, для кожної групи відносин, що входять до складу спорту, тільки в ній застосовується свій характерний метод державного регулювання.

По-друге, через названі підстави юридична відповідальність у сфері фізичної культури і спорту носить комплексний характер, що зумовлено видовим різноманіттям суспільних відносин, що склалися у цій сфері, які, як наслідок, застосовні до конкретна група правовідносин.

По-третє, юридична відповідальність має особливий характер, виникає безпосередньо у зв'язку із здійсненням навчально-виховного процесу, тобто в процесі навчання і виховання. Іншими словами, державне регулювання спортивних відносин має передбачати також виникнення у зв'язку з цим певної юридичної відповідальності, яка має специфічний характер, у тому числі за суб'єктивним складом, змістом правовідносин, санкціями.

По-четверте, при аналізі юридичної відповідальності у сфері фізичної культури і спорту необхідно враховувати соціальну цінність, важливість самого спорту і, у зв'язку з цим, оцінювати як протиправні дії, що порушують права і свободи громадян. громадян у сфері фізичної культури і спорту, зокрема у спортивному праві.

Отож, бюджетне управління у сфері спорту – це система планування, розподілу, використання та контролю фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток фізичної культури й спорту. Воно, у свою чергу, охоплює:

- державний рівень – Міністерство молоді та спорту, державні агентства;
- регіональний рівень – обласні, міські й територіальні громади;
- інституційний рівень – спортивні школи, федерації, клуби, центри реабілітації.

Метою бюджетного управління у сфері спорту є забезпечення ефективного, цільового та прозорого використання бюджетних ресурсів для розвитку спортивної інфраструктури, підготовки спортсменів і популяризації масового спорту. Реалізація цієї мети ґрунтується на низці принципів, що визначають якість та результативність управлінських рішень, серед яких:

1. Пріоритет соціальної спрямованості: спорт має виконувати насамперед соціальну функцію, сприяючи зміцненню здоров'я населення та інтеграції громадян у суспільне життя.

2. Прозорість і підзвітність: забезпечується відкритий доступ до інформації щодо бюджетних програм, тендерних процедур та використання коштів.

3. Результативність: орієнтація здійснюється не лише на обсяг витрат, а й на досягнуті результати: кількість збудованих спортивних об'єктів, рівень залучення населення, спортивні досягнення.

4. Децентралізація: передбачає передачу фінансових повноважень місцевим громадам, які найкраще розуміють специфіку та потреби на місцях.

5. Партнерство та координація: включає взаємодію державних органів, бізнесу, громадських організацій та спортивних інституцій задля досягнення спільних цілей.

6. Інноваційність та цифровізація: використання електронних платформ для управління фінансовими потоками, створення відкритих реєстрів фінансування та систем моніторингу результатів.

Ключові елементи системи бюджетного управління у спорті узагальнено та представлено у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Складові системи бюджетного управління у спорті

Напрямок	Зміст
Планування	Формування бюджетних програм («Розвиток фізичної культури і спорту», «Підтримка паролімпійського руху»).
Фінансування	Розподіл коштів між державним, місцевим і позабюджетним рівнями.
Моніторинг	Контроль ефективності використання коштів, аудит програм.
Оцінювання результатів	Аналіз показників, кількість спортивних споруд, охоплення населення, успішність спортсменів.
Звітність	Публікація відкритих фінансових звітів на державних порталах.

Відтак до ключових проблем, що знижують результативність бюджетного управління у спортивній сфері, належать: обмежене фінансування на місцевому рівні, що ускладнює реалізацію програм розвитку спорту в громадах; відсутність уніфікованої системи оцінювання результативності бюджетних програм, яка б дозволяла здійснювати комплексний моніторинг їх ефективності; нерівномірність розвитку спортивної інфраструктури, що призводить до дисбалансу у доступності спортивних послуг між регіонами; корупційні ризики у процесі проведення тендерних процедур, які негативно

впливають на прозорість та справедливість розподілу коштів; недостатня залученість громадськості до контролю за використанням бюджетних ресурсів, що обмежує рівень суспільної довіри та підзвітності.

1.4 Державні програми та стратегічні документи розвитку спортивної галузі

Діяльність у сфері фізичної культури в Україні, як і будь-яка інша діяльність в межах держави, регулюється відповідними Законами і розробленими на їх підставі підзаконними актами: постановами, указами, рішеннями, програмами, наказами, інструкціями, статутами, положеннями тощо. Прийняття Верховною Радою України відповідного Закону, як правило, супроводжується постановою про порядок введення цього закону в дію.

Основним для галузі фізичної культури і спорту є Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.).

В лютому 2022 року прийнято Закон «Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» щодо спорту ветеранів України» [3; 4].

Закон передбачає створення умов для забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту ветеранів війни, сприяння участі ветеранів війни у спортивних змаганнях, у тому числі міжнародних, створення належних умов для розвитку системи фізкультурно-спортивної реабілітації ветеранів війни

Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації» затверджена Указом Президента України у 1998 році. Цим Указом також:

1. Зобов'язано виконками місцевих Рад розробити регіональні програми розвитку фізичної культури.
2. Засновано 100 президентських стипендій для перспективних спортсменів України.

3. Зобов'язано Кабінет Міністрів України: вирішити питання про матеріальні винагороди для чемпіонів та призерів Олімпійських ігор, чемпіонів світу, Європи; забезпечити фінансування участі збірних команд України в міжнародних змаганнях.

Головною метою Цільової програми є створення необхідних соціально-економічних, нормативно-правових, організаційно-технічних умов щодо підвищення життєздатності сфери фізичної культури і спорту та адаптації її до ринкових відносин.

Основними завданнями програми є: зміцнення здоров'я населення на принципах здорового способу життя; посилення впливу фізичної культури на підвищення продуктивності праці та обороноздатності; сприяння економічному і соціальному прогресу; утвердження міжнародного авторитету України.

Найважливішими напрямками розвитку фізичної культури Програма стверджує такі: фізичне виховання у навчально-виховній сфері; фізкультурно-оздоровча робота у виробничій і соціальній побутовій сфері; фізична підготовка військовослужбовців; фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність серед інвалідів; спорт вищих досягнень.

Також доцільно зазначити, що 25 березня 2004 року в столиці України в м. Києві відбувся Перший спортивний конгрес України, головним підсумком якого було обговорення та визначення довгострокових орієнтирів подальшого розвитку фізичної культури і спорту в державі. Підсумковим документом Конгресу стала Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2004).

В основу Доктрини, як визначив у своїй доповіді тодішній Голова державного комітету України з питань фізичної культури і спорту Микола Костенко, покладено ідею надання переваги загальнолюдським цінностям, задоволення потреби кожного громадянина країни у створенні належних умов для занять фізичною культурою і спортом.

Метою Доктрини є орієнтація українського суспільства на поетапне формування ефективної моделі розвитку фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах.

Висновки до розділу 1

Спорт є невід’ємною частиною сучасного суспільства, що поєднує в собі фізичний розвиток, духовне збагачення та соціальну взаємодію людей. В економічному сенсі спорт поєднує ринкові механізми, які були визначені ще в минулих століттях (попит і пропозиція, конкуренція, ціноутворення) з соціальними цілями (здоров’я, освіта, інклюзія). Спорт має подвійну природу: соціальну – бо формує людину і спільноту; економічну – бо створює додану вартість і стимулює розвиток суміжних галузей.

Фінансова інклюзія є багатовимірним поняттям, яке охоплює різні аспекти доступу та використання фінансових послуг населенням. У сучасній науковій літературі та практиці існують різні підходи до визначення цього терміну. Найбільш поширеним є визначення Світового банку, згідно з яким фінансова інклюзія – це доступ фізичних осіб та підприємств до корисних і доступних фінансових продуктів та послуг, які задовольняють їхні потреби (транзакції, платежі, заощадження, кредити та страхування) і надаються відповідально та стабільно

Паралімпійський рух України – зразок того, як держава може інвестувати в інклюзивність спорту, створюючи рівні можливості для спортсменів з інвалідністю. На всіх Паралімпійських іграх команда збірної України займає високі місця в загальному рейтингу, отримуючи від 60 до 100 медалей різного гатунку.

Бюджетне управління у сфері спорту – це система планування, розподілу, використання та контролю фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток фізичної культури й спорту. Воно здебільшого проявляється на державному

рівні, хоча охоплює також і місцеві бюджети, що є проявом певної децентралізації даного сегменту.

Діяльність у сфері фізичної культури в Україні, як і будь-яка інша діяльність в межах держави, регулюється відповідними Законами і розробленими на їх підставі підзаконними актами.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСУВАННЯ СПОРТУ: ПРАКТИЧНИЙ КЕЙС УКРАЇНИ

2.1. Аналіз джерел фінансування спорту та структури витрат

У сучасних умовах Україна стикається з низкою нових викликів, що пов'язані із необхідністю досягнення європейських стандартів життя. Серед ключових проблем варто відзначити невідповідність ресурсного забезпечення сфери фізичної культури та спорту вимогам сучасності й міжнародним стандартам, а також недостатньо сформовані традиції та мотивацію до фізичного виховання і масового спорту. Це, у свою чергу, обмежує їхню роль як важливого чинника соціального благополуччя, зміцнення здоров'я населення, формування культури здорового способу життя та підвищення його тривалості.

Вирішення зазначених проблем потребує не лише оперативних заходів, але й стратегічного пошуку напрямів подальшого розвитку фізичної культури та спорту в Україні. У цьому процесі вагому роль відіграють фізкультурно-спортивні заклади, які забезпечують організацію роботи з різними групами населення, створюють умови для охорони та зміцнення здоров'я, проводять спортивні змагання й навчально-тренувальні заходи, сприяють економічному розвитку територій, а також забезпечують спортсменів і тренерів необхідними ресурсами для досягнення високих результатів.

З огляду на це, доцільно розглянути структуру фінансових витрат, що спрямовуються на розвиток фізичної культури та спорту, яка представлена у таблиці 2.1.

Як бачимо з таблиці 2.1, найбільше фінансування спортивної галузі відбулось у 2021 році. Це пов'язано з проведенням Олімпійських та Паралімпійських Ігор у Токіо. У 2020 році відбулось зменшення видатків на 300 млн грн., що є пов'язано з економічними труднощами під час пандемії

COVID-19, де фактично 4 місяці не відбувались жодні національні та міжнародні змагання.

Таблиця 2.1 – Видатки Зведеного бюджету на спорт та фізичну культуру [10]

Рік	Видатки зведеного бюджету на фізичну культуру та спорт, млрд. грн.	Абсолютний приріст, млрд. грн.	Темп приросту %	Абсолютний приріст базовий, млрд. грн	Темп приросту базисний
1	2	3	4	5	6
2019	9,7	-	-	-	-
2020	9,4	-0,3	-0,03	-0,3	-0,03
2021	15,2	5,8	61,7	5,5	56,7
2022	8,2	-7,0	-46,05	-1,5	-15,46
2023	9,5	0,7	15,85	-0,2	-0,02
2024	12,0	2,5	26,32	2,3	23,71

У 2022 році видатки зведеного бюджету зменшились на 46,05%, тобто майже на половину, що напряму пов'язано з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України. У 2023 році вдалось збільшити фінансування спорту та фізичної культури приблизно на показники 2020-х років, що означає повернення до «довоєнних» показників і свідчить про адаптацію до умов.

У 2024 році знову були проведені Олімпійські та Паралімпійські Ігри. Відповідно і видатки знову збільшились до 12 млрд грн. Загалом за досліджений період бачимо, що видатки зі Зведеного бюджету на спорт збільшились на 23,71% або 2,3 млрд грн (рис. 2.1).

Аналіз даних свідчить, що у роки проведення Літніх Олімпійських ігор обсяги бюджетних видатків на спорт демонструють суттєве зростання. Зокрема, доцільно простежити, як змінилося фінансування окремих видів спорту у 2025 році порівняно з 2024 роком (див. додаток А) [13].

Виявлена закономірність підтверджує, що проведення Олімпійських ігор супроводжується збільшенням фінансових ресурсів, спрямованих на спортивну сферу. Водночас нерівномірність фінансування негативно позначається на

сталому розвитку та популяризації спорту. Збереження стабільного рівня фінансування протягом міжолімпійського періоду могло б сприяти підвищенню інтересу громадян, формуванню позитивних рейтингів та розвитку спортивної інфраструктури за підтримки громадських організацій і приватного бізнесу.

Рисунок 2.1 – Видатки зведеного бюджету на спорт та фізичне виховання за 2019-2024 рр.

Видатки на спорт охоплюють кілька ключових статей, що відображають напрями використання бюджетних коштів. Їх структура та обсяги фінансування за останні роки представлені у таблиці 2.2 [10; 12].

На основі даної таблиці бачимо, що протягом двох проаналізованих років більше ніж половину коштів виділяють на розвиток фізичної культури та спорту вищих досягнень. У 2023 році аж 67,5% коштів від загальної суми було спрямовано саме на це. Стосовно інших статей значне збільшення фінансування у 2024 році відбулось на підготовку до Паралімпійських та Дефлімпійських видів спорту. Знову ж таки це пов'язано з проведенням Паралімпійських Ігор у 2024 році в Парижі. І це також підтверджує попереднє твердження, що тільки у рік проведення тих чи інших змагань збільшується фінансування цих видів, що в довгостроковій перспективі не може давати

результат тому потрібно змінювати підхід. Без належного фінансування протягом повного олімпійського циклу потрібно висвітлювати змагання, щоб популяризувати ці види і тоді це може перерости в масовий спорт і притягнути хороших приватних інвесторів та солідні рекламні контракти. Також при виділенні більшої суми коштів протягом багатьох років буде можливість відновити та збудувати спортивну інфраструктуру, що збільшить рівень фінансової інклюзії серед населення України.

Таблиця 2.2 – Основні статті видатків з Державного бюджету [10; 12]

Назва	Видатки, млрд. грн.		%	
	2023	2024	Доля статті від загальної суми бюджету 2023, %	Доля статті від загальної суми бюджету 2024, %
1	2	3	4	5
Державний бюджет на спорт	3,7	7,512	100	100
розвиток фізичної культури, спорту вищих досягнень та резервного спорту	2,498	4,2557	67,5	56,7
підготовка та участь у Паралімпійських та Дефлімпійських іграх	0,147	1,0969	4	14,6
розвиток спорту серед осіб з інвалідністю та їх фізкультурно-спортивна реабілітація	0,683	0,989	18,5	13,2
підготовка та участь в літніх Олімпійських іграх-2024 та зимових Юнацьких Олімпійських іграх-2024	0,178	0,777	4,8	10,3
Інші статті видатків	0,195	0,393	5,3	5,2

З іншого боку, спортивна галузь приносить надходження до Державного та місцевих бюджетів. Відтак джерелами фінансування фізичної культури є:

1. Кошти державного бюджету – найстабільніше і найсуттєвіше джерело фінансування. Держава взяла на себе не лише утримання органів управління і збірних команд України, а фінансує витрати на розвиток дитячо-юнацького спорту (училища фізичної культури, ДЮСШ).

2. Кошти відомчих організацій становлять помітну частку витрат на фізичну культуру і спорт. В останній час їхня частка зменшилася, особливо у розвиток дитячо-юнацького спорту.

3. Вступні внески (індивідуальні і колективні) – складають незначну частку витрат на фізичну культуру. Проте з поліпшенням економічного стану суспільства їх частка постійно збільшуватиметься .

4. Дотації державних органів здатні полегшити фінансове становище фізкультурних організацій, особливо це стосується утримання і експлуатації спортивних споруд, в т.ч. «енергоємних» (басейни, штучні ковзанки, криті манежі тощо).

5. Спонсорські внески мають в останні роки суттєвий вплив на організацію спортивних заходів, екіпіровку і відрядження на змагання збірних і клубних команд (особливо ігрових). З активним впровадженням ринкових відносин, значення і обсяги спонсорських внесків у фізичну культуру будуть зростати. В перспективі спонсори повинні зняти з державного бюджету істотну частку фінансових витрат на спорт.

6. Прибутки від комерційної діяльності спортивних організацій – перспективне джерело фінансування спорту. Сюди входять не лише прибутки від реклами, але й від послуг засобами спорту, видавничої діяльності, виробництва спортивних товарів тощо.

7. Особисті кошти громадян, витрачені на фізичну культуру і спорт, будуть збільшуватися разом із зростом матеріальної забезпеченості населення. Чим заможніша людина, тим більша частина її доходів іде на задоволення культурних запитів.

2.2. Участь приватного сектору та міжнародних організацій у підтримці спорту

Досягнення у спорті та формування суспільного інтересу до нього значною мірою зумовлені участю приватного сектору. В умовах повномасштабного вторгнення саме приватні бізнес-структури та фінансова

підтримка міжнародних організацій забезпечують понад половину функціонування спортивних заходів і змагань в Україні.

Особливо це стосується командних ігрових видів спорту, які нині майже повністю залежать від фінансування приватних підприємців, тобто власників клубів. При цьому відсутня спеціалізована система оподаткування для таких суб'єктів. Окремі клуби з більшими фінансовими можливостями практикують оформлення працівників у статусі фізичних осіб-підприємців (ФОП), що дозволяє оптимізувати податкові витрати.

Важливим джерелом підтримки спортивної діяльності виступають також рекламні інтеграції, які забезпечують додаткові фінансові надходження та сприяють популяризації спорту.

З огляду на це, доцільно розглянути приклади кількох найпоширеніших і найвідоміших видів спорту, у розвитку яких вплив приватного сектору є найбільш відчутним.

Футбол – усі команди, які входять до еліти українського футболу, як найпоширенішого виду спорту в Україні мають приватних власників, які вкладають у власні кошти в український спорт та його розвиток. Муніципальні команди, які є під підпорядкуванням місцевого бюджету перебувають у нижчих дивізіонах, де відповідно вплив на розвиток спорту є не таким великим, зокрема, найвідоміші представники: «Прикарпаття» Івано-Франківськ, «Поділля» Хмельницький, Металург Запоріжжя.

Майже у кожній команді вищого дивізіону є філії своїх дитячо-юнацьких академій майже в кожному обласному центрі України, не враховуючи тимчасово окуповані території, і це відповідно збільшує рівень фінансової інклюзії у спорті, адже ще з малого віку не обов'язково батькам витратити великі кошти та змінювати дислокацію оскільки можливість займатися спортом, зокрема, футболом є у кожному місті.

В свою чергу з місцевих бюджетів є виділені кошти для забезпечення малих та віддалених сіл громад різною спортивною інфраструктурою. Наприклад, у всіх селах Івано-Франківської об'єднаної територіальної громади

є майданчики зі штучним покриттям для гри у футбол, а також різний спортивний інвентар. Отже, це також збільшує рівень інклюзії в країні.

Також важливу роль у просуванні спорту та збільшенні його фінансування і відповідно надходжень до бюджету відіграє реклама та маркетинг. Зокрема, у кожного суб'єкту спорту України зараз є дуже хороші рекламні контракти, які вкладають кошти у підвищення якості спорту України. Наприклад у збірної України з футболу спонсор крипто біржа «WhiteBit», у збірної України з волейболу «Епіцентр».

Теніс – один з найуспішніших одиночних видів спорту в Україні, який фінансується тільки приватними інвесторами та за рахунок рекламних контрактів.

Також зараз всі найкращі команди у командних видах спорту мають власників успішних бізнесменів, які витрачають кошти на спорт, тим самим популяризуючи його, зі своїх бізнесів, як на хобі.

Міжнародні організації допомагають підтримувати спорт на належному рівні та фінансують його згідно з минулими успіхами країни чи окремої команди у цьому спорті. Найбільше зовнішнього фінансування, звісно що, йде від міжнародних федерацій того чи іншого виду спорту. Це так звані дотації та надходження коштів відповідно на певні цілі, які є визначеними стратегічними планами даних федерацій.

Також крім цього, кожна країна чи федерація може отримати грант на певні послуги від участі в програмі «Еразмус+». Ця програма надає фінансування для проєктів співпраці у сфері спорту, які фінансуються Європейським виконавчим агентством з питань освіти та культури (ЕАСЕА).

Досить багато спортивної інфраструктури в Україні будується за рахунок приватних інвесторів.

Отож, у контексті розвитку спортивної інфраструктури в Україні важливим інструментом виступає публічно-приватне партнерство, яке поєднує ресурси держави та бізнесу для досягнення спільних соціально-економічних цілей. Така взаємодія дозволяє не лише розширити фінансові можливості, але й

забезпечити більш ефективне використання коштів, спрямованих на спорт. Водночас подібна модель має як позитивні сторони, так і певні обмеження, що потребують системного аналізу.

З огляду на це, розглянемо переваги та недоліки публічно-приватного партнерства у збільшенні фінансової інклюзії для громадян України, які узагальнено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Переваги на недоліки публічно-приватного партнерства у розбудові спортивної інфраструктури [14]

Переваги 1	Недоліки 2
Залучення інвестиційних коштів: ППП – дає можливість залучити гроші приватних інвесторів у розвиток споруд, які в свою чергу можуть призвести до збільшення зацікавленості певним видом спорту.	Децентралізація та втрата контролю: через деякі помилки уряд держави може втратити контроль над певним сегментом інфраструктури
Ефективність: ППП повинні бути більш ефективні ніж державні проекти через якраз таки залученість приватного сектору	Вартість: залучення ППП буде дороговартіснішим, ніж державні програми
Інновації: приватні підприємці є більш ризиковими і готові інвестувати кошти в нові технології	Корупційна складова
Доступність: можливість зробити спорт та майданчики доступнішими для населення завдяки відкриттю спортивної інфраструктури у віддалених від обласних центрів містах	Політичний тиск: можновладці можуть тиснути на приватний сектор з метою певної вигоди, що може призвести до неефективних рішень у сфері управління.
Досвід: приватний бізнес може бути першопрохідцем у певних інноваціях і після того держава зможе отримати цінний досвід і працювати за такою ж методикою	

Таким чином, публічно-приватне партнерство у сфері спорту постає як ключовий інструмент поєднання ресурсів держави та бізнесу, що забезпечує розширення фінансових можливостей, інноваційність та доступність спортивної інфраструктури. Водночас така модель має певні ризики – від корупційних складових до політичного тиску – які потребують системного врегулювання. Саме баланс між перевагами та недоліками ППП визначатиме

ефективність подальшого розвитку спортивної галузі та рівень фінансової інклюзії громадян України.

2.3. Оцінка ефективності використання бюджетних коштів у спортивній сфері

Ефективність стосовно використання бюджетних коштів – це здатність забезпечувати результативність (ефект) процесу бюджетної програми.

Ефективність використання бюджетних коштів у спорті - це співвідношення між досягнутими результатами (соціальними, економічними, спортивними) та використаними ресурсами. Іншими словами чи досягнуто поставлених цілей за розумні кошти і з максимальною користю для суспільства.

У системі державного управління ефективність оцінюється не лише за обсягами використаних фінансових ресурсів, але й за тим, який реальний вплив вони справили на розвиток спорту, стан здоров'я населення, рівень інклюзивності та доступності спортивних послуг. Основними цілями оцінювання ефективності є:

1. Раціональне використання державних ресурсів.
2. Визначення результативності бюджетних програм у спортивній сфері.
3. Виявлення неефективних витрат та визначення напрямів, що потребують корекції.
4. Підвищення прозорості та формування суспільної довіри до державних інституцій.
5. Створення підґрунтя для планування майбутніх бюджетів.

З огляду на це, доцільним є аналіз витрат та кількісних показників результативності участі українських спортсменів в Олімпійських іграх, що узагальнено у таблиці 2.4.

Аналіз динаміки фінансування спорту в Україні у контексті підготовки та участі в Олімпійських іграх показує суттєві коливання у рівні державної

підтримки, що безпосередньо впливає на спортивні результати. Розглянута таблиця відображає співвідношення між обсягами фінансування (у мільйонах доларів США), кількістю здобутих медалей та показником ефективності (вартості однієї медалі у перерахунку на обсяг фінансування).

Таблиця 2.4 – Ефективність виступів українців на Олімпійських Іграх та кошти, які несла Україна на їх підготовку

Олімпіада	Фінансування, млн. \$	Кількість медалей	Ефективність млн./медалі
1	2	3	4
Пекін 2008	20	22	0,9
Ванкувер 2010	5	0	0
Лондон 2012	56,4	22	2,56
Сочі 2014	5,4	2	2,7
Ріо 2016	20	11	1,81
Пхьончхан 2018	10	1	10
Токіо 2021	107	19	5,63
Париж 2024	32	12	2,67

Впродовж 2008-2024 років Україна інвестувала у підготовку до Олімпійських ігор різні обсяги коштів – від 5 млн дол. (Ванкувер 2010) до 107 млн дол. (Токіо 2021). Видно, що фінансування має циклічний характер, залежить від економічного стану держави та політичних пріоритетів у конкретний період. Після 2012 року, коли відбулося різке зростання витрат, у 2016-2018 роках спостерігалось скорочення фінансової підтримки, а у 2021-му знову її значне збільшення.

Дані демонструють, що пряма залежність між обсягом фінансування та кількістю медалей існує, але не є лінійною. Найкраще співвідношення спостерігалось у Пекіні 2008 року, де при фінансуванні 20 млн дол. було здобуто 22 медалі, тобто 0,9 млн дол. на медаль – найвищий показник ефективності за весь період. Натомість, у Токіо 2021 року, попри рекордні 107 млн дол., кількість медалей (19) була нижчою, а ефективність - лише 5,63 млн дол. за одну медаль, що свідчить про зниження результативності використання

коштів. Ванкувер 2010 є єдиним випадком, коли за 5 млн дол. не було здобуто жодної медалі, що фактично означає нульову результативність інвестицій.

У Парижі 2024 року ситуація покращилася – фінансування зменшено до 32 млн дол., але команда здобула 12 медалей, забезпечивши ефективність 2,67 млн дол. на медаль, що можна вважати відновленням балансу між витратами та результатом.

Помітна чітка різниця між зимовими та літніми Олімпіадами: Зимові ігри (Ванкувер 2010, Сочі 2014, Пхьончхан 2018) характеризуються нижчою ефективністю: від 2,7 до 10 млн дол. на медаль або навіть повною відсутністю результатів. Це пояснюється як вужчим колом видів спорту, у яких Україна має конкурентоспроможні позиції, так і меншими обсягами фінансування, що не дозволяють забезпечити достатню підготовку та матеріально-технічну базу.

Порівняння показників свідчить, що оптимальний рівень ефективності досягається не лише за рахунок обсягу фінансування, а й за умови його раціонального розподілу. Ключовими факторами успішності є: стабільність бюджетного фінансування упродовж міжолімпійського періоду; інвестиції у розвиток спортивної інфраструктури та тренерських кадрів; ефективна система мотивації спортсменів і тренерів; підвищення прозорості та контроль за цільовим використанням коштів.

У середньому за аналізований період вартість однієї медалі для України становила близько 3,7 млн дол. США, але цей показник має значну дисперсію - від 0,9 млн (Пекін 2008) до 10 млн (Пхьончхан 2018). Це свідчить про нестабільність системи фінансування спорту та необхідність підвищення ефективності бюджетного управління, зокрема шляхом планування витрат на основі результативних показників, що в свою чергу зумовлює потребу переходу до інклюзивно-результативного механізму фінансування спортивної галузі.

Найбільша кількість українських спортсменів брала участь у Пекіні 2008 року 254 особи та Лондоні 2012 року 245 осіб в період, коли фінансування було помірним (20–56,4 млн дол.), а середні витрати на одного спортсмена

становили лише 0,08–0,23 млн дол. Ці показники можна розглядати як еталонні, оскільки вони демонструють відносно високий рівень участі при оптимальних витратах.

Таблиця 2.5 – Ефективність витрат на особу на ОІ від України

Олімпіада	Фінансування, млн. \$	Кількість учасників	Млн. на особу
1	2	3	4
Пекін 2008	20	254	0,08
Ванкувер 2010	5	45	0,11
Лондон 2012	56,4	245	0,23
Сочі 2014	5,4	43	0,13
Ріо 2016	20	206	0,1
Пхьончхан 2018	10	33	0,3
Токіо 2021	107	157	0,68
Париж 2024	32	140	0,23

Але у Токіо 2021 року, попри рекордні 107 млн дол. фінансування, кількість учасників зменшилася до 157 осіб, а витрати на одного спортсмена сягнули 0,68 млн дол., що є найвищим показником за весь період, який свідчить про зниження фінансової ефективності.

Порівняння показників для літніх і зимових Ігор виявляє суттєву диспропорцію. Літні Олімпіади (Пекін, Лондон, Ріо, Токіо, Париж) характеризуються більшими делегаціями і нижчими витратами на спортсмена (0,08-0,23 млн дол.), що свідчить про масовість і раціональніший розподіл коштів.

Зимові Олімпіади (Ванкувер, Сочі, Пхьончхан) мають менші команди, але значно вищі витрати на особу (0,11-0,3 млн дол.). Це пояснюється високою собівартістю підготовки у зимових видах спорту: спеціалізовані споруди, обладнання, закордонні тренувальні бази, транспорт і кліматичні умови. Хоча, враховуючи, що в Україні зима є помірною та є передумови побудови цих споруд та навіть проведення Олімпійських Ігор у Буковелі, що є закладено як план розвитку спорту на найближчі 20 років.

Таким чином, зимові Ігри системно дорожчі, але не завжди дають пропорційно кращі результати, що знижує загальну ефективність інвестицій у

цей сегмент. Водночас, ефективність використання коштів знижується, оскільки збірна не збільшує кількість учасників відповідно до вкладених ресурсів. Впливає, що фінансування спорту є не раціональним наразі, тому що ці кошти можна вкладати в розбудову інфраструктури, для того, щоб в подальшому отримати кращу ефективність.

Також відзначаємо, що інституційні показники, які визначають якість управління на досить хорошому рівні, оскільки кожна установа публікує фінансові звіти, як квартальні, так і річні, що показує прозорість фінансування. Але з іншого боку, немає належного контролю незалежними установами, що зумовлює породження корупції та розкрадання коштів, що наочно було продемонстровано Українською Асоціацією футболу, коли при незалежному аудиті після зміни влади було виявлено нестачу декількох десятків мільйонів доларів, які були виведені в офшори. Тому цю проблему фінансування спорту потрібно вирішувати проведенням загального незалежного аудиту.

Висновки до розділу 2

Найвищий рівень фінансування спортивної галузі було зафіксовано у 2021 році, що безпосередньо пов'язано з проведенням Олімпійських та Паралімпійських ігор у Токіо. У 2020 році видатки скоротилися на 300 млн грн унаслідок економічних труднощів, спричинених пандемією COVID-19, коли протягом чотирьох місяців не проводилися жодні національні та міжнародні змагання.

У 2022 році обсяг видатків зведеного бюджету зменшився на 46,05% (майже удвічі), що було зумовлено початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. Протягом аналізованого періоду понад половину коштів спрямовували на розвиток фізичної культури та спорту вищих досягнень; зокрема, у 2023 році цей показник становив 67,5% від загального обсягу фінансування. У 2024 році спостерігалось суттєве збільшення видатків на

підготовку до Паралімпійських та Дефлімпійських видів спорту, що було обумовлено проведенням Паралімпійських ігор у Парижі.

Важливу роль у підтримці належного рівня розвитку спорту відіграють міжнародні організації, які здійснюють фінансування відповідно до попередніх успіхів країни чи окремих команд. Найбільші обсяги зовнішньої допомоги надходять від міжнародних спортивних федерацій у вигляді дотацій та цільових коштів, визначених їхніми стратегічними планами.

Оптимальна ефективність фінансування досягається не лише завдяки його обсягам, але й за умови раціонального розподілу ресурсів. Інституційні показники управління перебувають на достатньо високому рівні, адже установи регулярно оприлюднюють квартальні та річні фінансові звіти, що забезпечує прозорість використання бюджетних коштів.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ СПОРТУ В УКРАЇНІ

3.1. Системні виклики у фінансуванні спортивної галузі

Фінансування спортивної галузі в Україні завжди стикається з проблемами та різними викликами. Найбільше обговорень відбувається під час складання бюджету на рік, де потрібно мотивувати чому стільки коштів потрібно. І завжди спорт обмежують у фінансуванні, хоча спортсмени на міжнародному рівні представляють Україну і не дають світовим спортсменам забувати про ситуацію в нашій країні.

На основі проведеного аналізу, можна виокремити основні проблеми у сфері фінансування фізичного виховання, зокрема [15-17; 23; 30-32]:

- обмежені бюджетні ресурси, тому що спорт часто отримує залишкове фінансування після пріоритетних сфер - оборони, освіти, медицини;
- нерівномірний розподіл коштів: значна частина йде на утримання великих спортивних об'єктів або на популярні види спорту (футбол, олімпійські дисципліни), тоді як масовий спорт і дитячо-юнацькі школи залишаються недофінансованими;
- більшість спортивних споруд збудовано ще у 70–80-х роках і потребують модернізації;
- брак інвестицій у реконструкцію призводить до втрати доступу молоді до якісних тренувальних баз;
- відсутність державних програм співфінансування із громадами або бізнесом;
- бізнес не має достатніх стимулів інвестувати у спорт (податкові пільги майже відсутні);
- недовіра до розподілу коштів через непрозорість фінансування та

можливі корупційні ризики;

- слабка комерціалізація спорту: більшість клубів не мають чіткої бізнес-моделі, залежать від держави або меценатів;
- недостатня кількість тренерів через низькі зарплати;
- брак інвентарю та сучасних програм підготовки;
- нерівність між регіонами: у великих містах можливостей більше, ніж у громадах;
- зруйнована або пошкоджена інфраструктура (особливо у прифронтових регіонах);
- перенаправлення коштів із спортивних програм на оборонні потреби;
- зростання ролі спорту як інструменту реабілітації ветеранів і психологічної підтримки суспільства.

Всі ці проблеми можна об'єднати у 4 великі групи, які представлені на рис. 3.1.

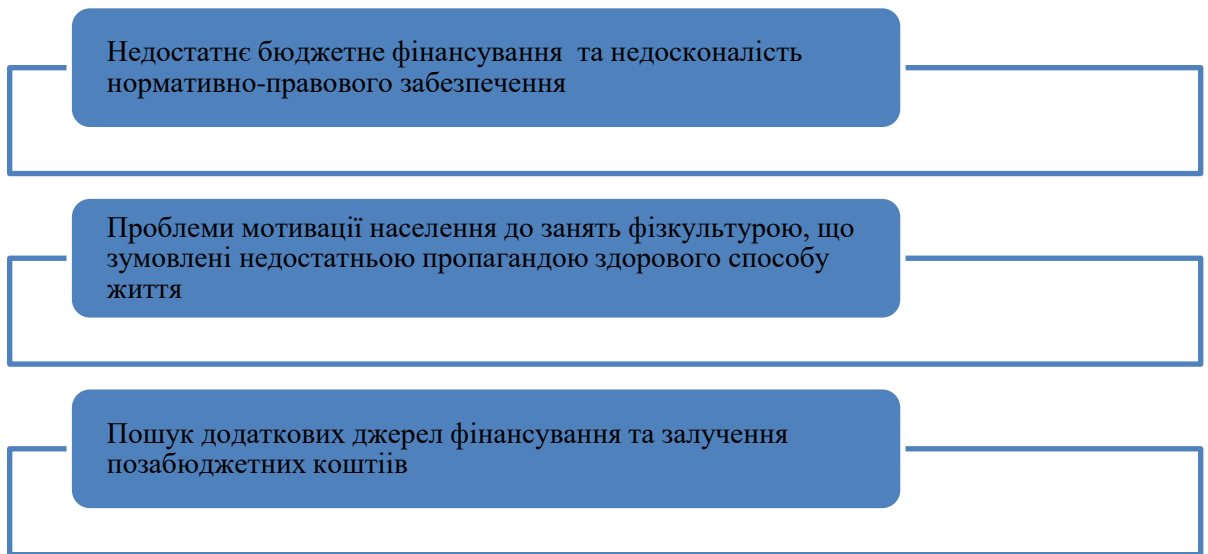

Рисунок 3.1 – Ключові проблеми, які перешкоджають ефективному розвитку фізичного виховання та спорту

Джерело: згруповано авторами

Сучасні спортивні споруди відіграють ключову роль у розвитку професійного спорту та залученні населення до активного способу життя, але

їхнє функціонування супроводжується низкою викликів. Це, перш за все, фінансові проблеми – висока вартість будівництва та утримання, нерентабельність багатьох об'єктів після міжнародних змагань (так звані «білі слони»), відсутність ефективних фінансових моделей утримання. Крім того, це екологічні проблеми – високий рівень енергоспоживання, негативний вплив будівництва на довкілля, недостатнє впровадження екологічних технологій та безпекові ризики – застаріла інфраструктура багатьох стадіонів та арен, що не відповідає сучасним стандартам безпеки, проблеми з евакуацією, кіберзагрози у сфері цифрових технологій; технологічні недоліки та обмежена інклюзивність. Інноваційні підходи у будівництві та управлінні спортивною інфраструктурою є ключем до вирішення цих проблем.

Без хорошого фінансування не буде хорошої спортивної інфраструктури, що зумовить зменшення зацікавлення спортом серед населення. Звісно, не зважаючи на проблеми у фінансуванні українського спорту є сильні сторони та можливості, які можуть вивести спорт на довоєнний рівень. Нижче у таблиці 3.1 представлено SWOT – аналіз покращення фінансування українського спорту [24-29; 32-39].

Власне, фінансування спортивної галузі в Україні перебуває під впливом системних викликів, що охоплюють як економічні, так і організаційні аспекти. Спорт традиційно отримує залишкове фінансування після пріоритетних сфер, що призводить до обмежених ресурсів, нерівномірного їх розподілу та недофінансування масового спорту й дитячо-юнацьких шкіл. Ситуацію ускладнює застаріла інфраструктура, відсутність стимулів для бізнесу інвестувати у спорт, низький рівень комерціалізації та кадрові проблеми.

Водночас сучасні спортивні споруди, які мають ключове значення для розвитку професійного спорту та залучення населення до активного способу життя, стикаються з фінансовими, екологічними та безпековими викликами. Висока вартість їх утримання, нерентабельність після великих змагань, енергозатратність та невідповідність сучасним стандартам безпеки потребують впровадження інноваційних підходів у будівництві та управлінні.

Таблиця 3.1 – SWOT-аналіз для підвищення якості фінансування спорту в Україні

SWOT-компонент	Фактори	Опис / Приклади
1	2	3
Strengths (Сильні сторони)	1. Державна підтримка спорту	Наявність Міністерства молоді та спорту, національних програм («Активна Україна», «Здорова нація» тощо). Фінансування через державний бюджет, місцеві програми, фонди розвитку.
	2. Сильні спортивні традиції	Потужні школи олімпійських видів спорту (бокс, легка атлетика, боротьба, гімнастика, футбол). Авторитет українських спортсменів на міжнародній арені.
	3. Розвиток волонтерських і громадських ініціатив	Благодійні фонди, корпоративні програми підтримки спорту («Sport for Peace», «UNITED24: Спорт»).
	4. Інтеграція з ЄС та міжнародними структурами	Участь у програмах Erasmus+ Sport, співпраця з міжнародними спортивними федераціями.
Weaknesses (Слабкі сторони)	1. Нестабільне фінансування	Залежність від держбюджету та політичної ситуації. Недостатня підтримка масового спорту порівняно з професійним.
	2. Застаріла інфраструктура	Брак сучасних спортивних комплексів, особливо у громадах. Низька енергоефективність та безпека споруд.
	3. Мала роль приватного капіталу	Слабка мотивація бізнесу інвестувати у спорт (недостатні податкові стимули).
	4. Нерівномірність розвитку	Концентрація ресурсів у великих містах, відставання сільських територій.
Opportunities (Можливості)	1. Євроінтеграційні програми та гранти	Отримання фінансування на модернізацію інфраструктури й навчання тренерів.
	2. Розвиток спортивного туризму	Використання природних локацій (гори, море) для спортивних таборів і змагань.
	3. Популярність фітнесу та здорового способу життя	Зростання попиту на спортклуби, бігові клуби, кросфіт-зали, онлайн-програми.
	4. Партнерство з бізнесом і IT-сектором	Використання цифрових технологій (аналітика, фітнес-додатки, кіберспорт) для залучення молоді.
Threats (Загрози)	1. Війна та економічна нестабільність	Руйнування об'єктів, відтік спортсменів за кордон, скорочення бюджету.
	2. Міграція кадрів	Виїзд тренерів і молодих спортсменів через кращі умови за кордоном.
	3. Корупція та неефективне управління	Нерівномірний розподіл коштів, відсутність прозорого аудиту.
	4. Зменшення уваги суспільства до спорту	Пріоритетність відбудови інфраструктури, освіти та медицини.

Попри зазначені проблеми, український спорт має сильні сторони – державну підтримку, потужні спортивні традиції, волонтерські та громадські ініціативи, а також інтеграцію з європейськими та міжнародними структурами. Це створює можливості для залучення грантів, розвитку спортивного туризму, популяризації здорового способу життя та партнерства з бізнесом і IT-сектором.

Таким чином, ефективне подолання системних викликів у фінансуванні спорту можливе лише за умови поєднання державних ресурсів, приватних інвестицій та міжнародної підтримки. Раціональний розподіл коштів, модернізація інфраструктури, прозорість фінансування та інноваційні рішення здатні стати ключем до відновлення та сталого розвитку спортивної галузі в Україні.

3.2. Механізми фінансування спортивної галузі

За традиційним підходом сфера фізичної культури і спорту розглядається вченими в контексті її впливу на здоров'я та спосіб життя населення, формування відповідної культури поведінки. Згідно із цим підходом основним завданням даної сфери є зміцнення фізичних характеристик стану людини. Саме цей ефект і визначає ту специфіку, яка ставить галузь у ряд основоположних щодо забезпечення соціальноекономічного зростання будь-якої людської спільноти [7]. У цьому контексті розвиток спортивно-оздоровчої сфери та підвищення рухової активності населення визначається науковцями як один з важливих чинників розвитку трудового потенціалу, підвищення продуктивності праці та зниження витрат на охорону здоров'я.

За оцінками UIF, через низьку фізичну активність населення і відповідні наслідки у вигляді хвороб, нижчої продуктивності праці і тривалості життя, економіка України за останні 10 років недоотримала 73 млрд дол. ВВП (сукупно за період 2011-2020 років). Вища продуктивність, більша кількість

економічно активного і зайнятого населення могли б забезпечити більшу кількість створених у країні товарів і послуг. Відповідно – до Бюджету України надійшло б більше податків у вигляді ПДВ, корпоративних податків, податків на працю, включно з ПДФО. Сукупні втрати Бюджету України за 10 років, за оцінками UIF, становлять не менше 23 млрд дол. [3]. Оскільки сфера спорту в Україні становить усього 0,2% ВВП, її фінансування з економічної точки зору розглядають за залишковим принципом. Проте, в економічних розрахунках не враховується мультиплікативний ефект від розвитку даного сектору на економіку. На рис. 3.2 наведено механізм впливу спортивно-оздоровчої діяльності на національну економіку, визначений спеціалістами Українського інституту Майбутнього.

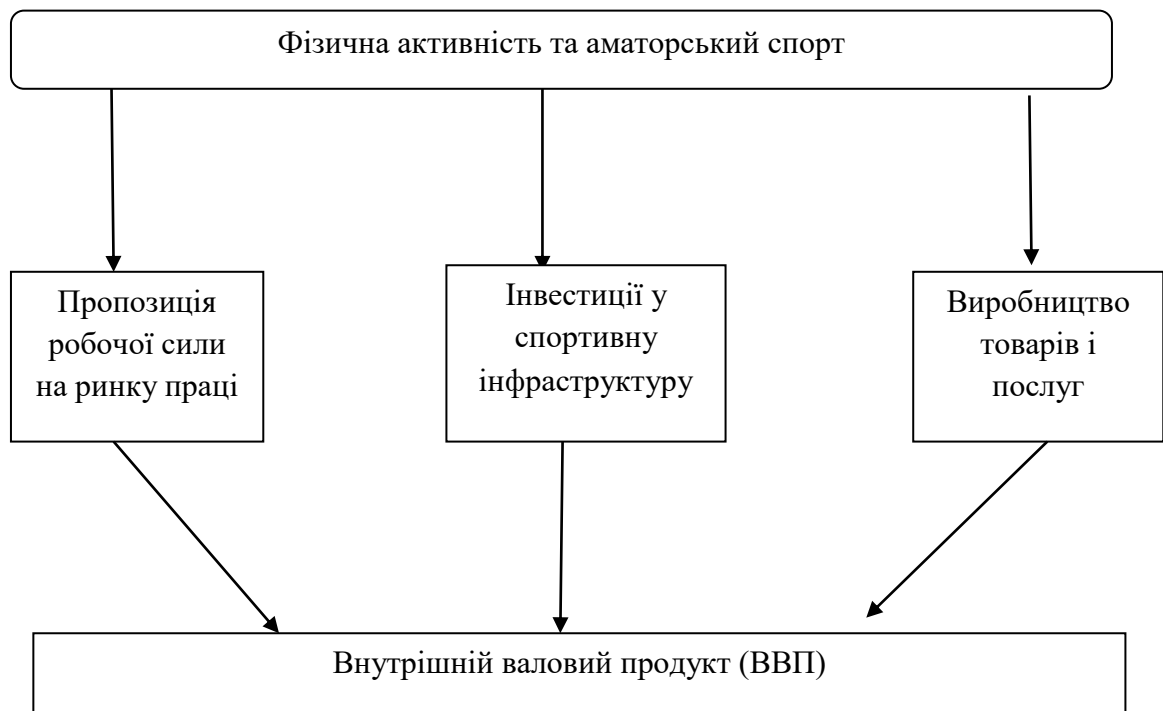

Рисунок 3.2 – Механізм впливу фізкультури на національну економіку [7]

Зростання ролі територіальних громад у фінансуванні культури і спорту є позитивною тенденцією, оскільки саме на рівні територіальних громад створюються та фінансуються основні проекти та програми з розвитку фізкультури і спорту відповідно до потреб населення, а також організація фізичного виховання на базі шкільної та професійно-технічної освіти. Такий

підхід також розширює можливості для розвитку проєктів у сільській місцевості. Разом з цим, більшість територіальних громад залишаються фінансово неспроможними для збільшення обсягів цього фінансування, оскільки обмежені наявними бюджетними надходженнями та необхідністю забезпечення пріоритетності видатків на фінансування соціально-захисених статей.

Основні механізми фінансування спорту, які використовують в Україні – це державне бюджетне фінансування. Фінансування спортивної галузі є ключовою передумовою її сталого розвитку, забезпечення матеріально-технічної бази, підготовки спортсменів та реалізації державних і регіональних програм у сфері фізичної культури і спорту. Механізми фінансування охоплюють сукупність інструментів, джерел і форм залучення коштів, що спрямовуються на розвиток спортивної інфраструктури, масового та професійного спорту за допомогою таких систем.

Отже, на нашу думку, дуже важливим чинником є перехід від традиційного бюджетного фінансування спорту до оновленої інклюзивно-результативної моделі фінансування спорту. Це дозволить розвивати ті спортивні напрямки, де в Україні є вже досить великі успіхи, але належного фінансування та спортивної інфраструктури в нас немає. Зокрема, це такі види спорту як: теніс, волейбол, футзал, біатлон, скелетон, стрибки в висоту.

Таким чином ефективна модель фінансування спорту має ґрунтуватися на поєднанні державних, приватних і громадських ресурсів, що створює передумови для сталого розвитку фізичної культури та підвищення конкурентоспроможності українського спорту на міжнародній арені.

До прикладу фінансування з європейських грантів, які приходять з асоціацій різних видів спорту доцільно направляти на розвиток саме цього виду спорту в Україні. Вкладати у спортивну інфраструктуру, що дозволить відкрити майданчики у віддалених регіонах, що збільшить рівень фінансової інклюзії і дозволить зменшити нерівномірність фінансування між регіонами України, оскільки більшість спортивної інфраструктури від державного фінансування

перебуває у великих містах. На жаль, наразі ці кошти спочатку надходять до бюджету, але при переході до нової моделі фінансування спорту має забезпечити нас і від корупційної складової оскільки все також повинно бути прозоро і відображено в звітності якраз таки для європейських та світових федерацій.

3.3. Стратегічні напрями вдосконалення фінансування спорту

Як і будь-яка галузь в Україні спорт не є розвиненим повноцінно. І для того, щоб удосконалити фінансування спорту в першу чергу необхідне реформування фінансової політики у спорті

Сучасна спортивна галузь функціонує у складних умовах війни, що не лише знижує обсяги державного фінансування, але й руйнує інфраструктуру. Проте саме в цей час спорт має стати ресурсом стійкості суспільства – фізичної, психологічної та патріотичної, оскільки будь-які спортивні події збирають біля екранів телевізорів багатьох військових та цивільних людей.

Тому оновлення фінансової політики у спорті має ґрунтуватися на таких принципах[29]:

1. Пріоритет здоров'я нації - фінансування має охоплювати не лише професійний, але й масовий любительський та аматорський спорт.
2. Ефективність і прозорість у фінансуванні.
3. Децентралізація фінансування спорту.
4. Інноваційність.
5. Партнерство – залучення бізнесу, міжнародних фондів, громадських організацій.

Таким чином, оновлення фінансової політики у сфері спорту має спиратися на комплекс принципів, що забезпечують збалансований розвиток галузі: пріоритетність здоров'я нації, прозорість та ефективність використання ресурсів, децентралізацію фінансування, впровадження інноваційних рішень, а

також партнерство держави з бізнесом, міжнародними фондами та громадськими організаціями.

З метою практичного втілення цих засад доцільно окреслити ключові складові системи управління спортивною галуззю, які узагальнено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Основні компоненти управління спортивною галуззю

Компонент 1	Опис 2
Розробка та впровадження законодавчих актів	Формулювання і приймання законів і політичних стратегій, що стосуються розвитку та функціонування сфери фізичної культури і спорту
Створення фізкультурно-спортивних організацій та управління ними	Координація та розвиток різноманітних фізкультурно-спортивних організацій
Забезпечення фінансових ресурсів	Виділення коштів для розвитку державних програм, будівництва інфраструктури, а також фінансування фізкультурно-спортивних організацій і спортсменів
Планування та будівництво спортивних об'єктів	Проектування та зведення спортивних комплексів, стадіонів, спортивних майданчиків, басейнів тощо
Популяризація спорту серед населення	Стимулювання здорового способу життя через організацію фізкультурно-оздоровчих заходів для населення та залучення уваги до спортивних подій в країні та за її межами
Взаємодія з міжнародними спортивними організаціями	Співпраця з міжнародними організаціями, участь у змаганнях та дотримання міжнародних стандартів і правил

Для того, щоб модернізувати в першу чергу державну систему бюджетного фінансування необхідно створити довгострокову стратегію фінансування спорту, що охоплюватиме всі рівні – від дитячо-юнацьких спортивних шкіл до національних збірних.

- створити інститут спорту, де буде відображено стратегічні академічні напрямки та проводитиметься аналіз попередніх виступів;
- запровадити програмно-цільовий метод бюджетування, де кошти виділяються під конкретні вимірювані результати (наприклад, кількість підготовлених спортсменів, об'єктів, тренерів);

- створити Національний фонд розвитку спорту, який акумулюватиме державні та приватні кошти для стратегічних проєктів;

- впровадити публічну звітність через відкритий реєстр витрат (аналог «Прозорро») для спортивних програм.

Підвищення ролі місцевого самоврядування, тобто впровадити в спортивну галузь децентралізацію, яка так добре зарекомендувала себе у європейських країнах та добре вплинула на реорганізацію державного устрою в Україні. Громади повинні мати більше фінансових інструментів для розвитку спорту, зокрема таких як:

- надання громадам можливості створювати місцеві спортивні фонди;
- запровадження механізму співфінансування між державою, областю та громадою (першочергова справа для переходу до інклюзивно-результативного механізму фінансування спорту);
- включити спорт до місцевих стратегій розвитку поряд із освітою та культурою.

Важливим напрямом для розвитку спорту є залучення бізнесу, зокрема потрібно:

- запровадити податкові пільги для підприємств, що інвестують у спорт (наприклад, у будівництво залів, фінансування секцій, команд). Так як це було у 2000-х роках, де багато меценатів фінансували спортивні клуби та заходи, створюючи тим самим на себе соціальне навантаження та звільняючись від податків. Як бачимо саме в 2008 році українські спортсмени виграли найбільше медалей на головному турнірі чотириріччя Олімпійських Іграх;

- підтримати державно-приватне партнерство (ДПП) у створенні спортивних об'єктів.

Без сучасної бази неможливо говорити про якісну підготовку. Потрібно будувати цілі академії у різних містах України, де будуть тренажери та майданчики з різних видів спорту. Також для якісної підготовки потрібні якісні фахівці-тренери, саме для цього потрібно запровадити та створити інститут спорту.

Запровадження програм «Активна громада» та «Здорова нація», що заохочують рухову активність усіх вікових груп допоможе популяризувати спорт, що може принести маркетингові ходи та різні активності для вболівальників.

Україна має значний потенціал для залучення міжнародного фінансування спорту. Програми Erasmus+ Sport, European Solidarity Corps, UNESCO Sports Policy дають змогу отримувати гранти на навчання тренерів, розвиток інфраструктури та спортивну інклюзію. Також саме ці кошти можна використати для створення інституту спорту, адже всіма процесами саме державного фінансування можна буде управляти більш лаконічно та швидко.

Нещодавно владою було прийнято Стратегію розвитку фізичної культури і спорту до 2028 року (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Ключові аспекти Стратегії розвитку спорту до 2028 року [23]

Основні завдання	Способи досягнення	Очікувані результати
1	2	3
Підвищення рівня фізичної активності населення	Реалізація освітніх і просвітницьких програм, популяризація здорового способу життя	Підвищення фізичної активності населення, зниження рівня захворюваності
Розвиток сучасної спортивної інфраструктури	Модернізація наявних спортивних об'єктів та будівництво нових, доступних для всіх, включаючи осіб з інвалідністю	Створення умов для заняття спортом всіх груп населення
Підтримка спорту і іміджу України на міжнародній арені	Фінансування участі українських спортсменів у міжнародних змаганнях та забезпечення тренувального процесу	Збільшення кількості перемог та медалей на міжнародній арені
Оптимізація кадрового забезпечення у сфері спорту	Підготовка та підвищення кваліфікації спортивних менеджерів, тренерів та викладачів	Збільшення кількості високоякісних спеціалістів
Цифровізація управлінських процесів	Створення сучасних онлайн-систем для моніторингу	Підвищення якості управління галуззю, відкритість, прозорість

Як бачимо з таблиці 3.3, основні напрями для розвитку спрямовані на підвищення рівня фінансової інклюзії та забезпечення якісною

інфраструктурою та якісними фахівцями для покращення якості спортивних послуг. І це в свою чергу повинно допомогти перейти нашій державі від механізму бюджетного регулювання до напрямку інклюзивно-результативного механізму, що відображено в третьому пункті стратегії.

Висновки до розділу 3

Основними викликами, що спричиняють проблеми у розвитку спорту визначено обмежені фінансові ресурси, нерівномірний розподіл, що породжує недоступність до спортивних послуг всіх громадян України та брак сучасного спортивного інвентарю та якісної підготовки.

Проаналізувавши механізми за допомогою яких фінансується спорт та фізична культура в Україні запропоновано перейти від традиційного бюджетного механізму до інклюзивно-результативного, який в свою чергу може розвинути ті види спорту, в яких вже досить хороші результати, але через брак фінансування спортсмени не можуть вийти на вищий рівень.

Запропоновано методи, за допомогою яких можна збільшити якість фінансування спорту без ймовірного збільшення витрат на спорт за допомогою децентралізації даного процесу та визначено принципи на яких базуватиметься можливість оновлення державної політики у фінансуванні спорту. Також запропоновано методи для переходу від традиційного механізму фінансування спортивної галузі до інклюзивно-результативного механізму.

ВИСНОВКИ

Спорт у сучасному суспільстві виступає багатофункціональним явищем, що поєднує фізичний розвиток, духовне збагачення та соціальну інтеграцію громадян. Його подвійна природа – соціальна та економічна – визначає значення спорту як чинника формування особистості й спільноти, а також як сфери, що створює додану вартість і стимулює розвиток суміжних галузей економіки. У цьому контексті спорт стає не лише культурним і виховним феноменом, але й важливим елементом національної конкурентоспроможності та міжнародного іміджу держави.

Фінансова інклюзія, яка охоплює доступність та використання фінансових послуг різними верствами населення, є ключовим інструментом забезпечення рівності можливостей у спорті. Вона дозволяє інтегрувати соціально вразливі групи у спортивну сферу, забезпечуючи доступ до інфраструктури, програм та ресурсів. Прикладом успішної реалізації принципів інклюзії є Паралімпійський рух України, що демонструє ефективність державних інвестицій у створення рівних умов для спортсменів з інвалідністю та підтверджує високий потенціал українського спорту на міжнародній арені.

Бюджетне управління у сфері спорту визначається як система планування, розподілу, використання та контролю фінансових ресурсів, спрямованих на розвиток фізичної культури та спорту. Воно реалізується на державному та місцевому рівнях, що свідчить про поступову децентралізацію фінансових процесів. Аналіз динаміки фінансування показує його нестабільність: найбільші видатки були здійснені у 2021 році у зв'язку з проведенням Олімпійських та Паралімпійських ігор у Токіо, тоді як у 2020 році фінансування скоротилося через пандемію COVID-19, а у 2022 році – майже удвічі через початок повномасштабного вторгнення росії.

Діяльність у сфері фізичної культури в Україні, як і будь-яка інша діяльність в межах держави, регулюється відповідними Законами і розробленими на їх підставі підзаконними актами.

Найбільше фінансування спортивної галузі відбулось у 2021 році. Це пов'язано з проведенням Олімпійських та Паралімпійських Ігор у Токіо. У 2020 році відбулось зменшення видатків на 300 млн грн., що є пов'язано з економічними труднощами під час пандемії COVID -19, де фактично 4 місяці не відбувались жодні національні та міжнародні змагання. У 2022 році видатки зведеного бюджету зменшились на 46,05%, тобто майже на половину, що напряду пов'язано з початком повномасштабного вторгнення росії на територію України.

Протягом двох проаналізованих років більше ніж половину коштів виділяють на розвиток фізичної культури та спорту вищих досягнень. У 2023 році аж 67,5% коштів від загальної суми було спрямовано саме на це. Стосовно інших статей значне збільшення фінансування у 2024 році відбулось на підготовку до Паралімпійських та Дефлімпійських видів спорту. Знову ж таки це пов'язано з проведенням Паралімпійських Ігор у 2024 році в Парижі.

Міжнародні організації допомагають підтримувати спорт на належному рівні та фінансують його згідно з минулими успіхами країни чи окремої команди у цьому спорті. Найбільше зовнішнього фінансування, звісно що, йде від міжнародних федерацій того чи іншого виду спорту. Це так звані дотації та надходження коштів відповідно на певні цілі, які є визначеними стратегічними планами даних федерацій.

Проведені розрахунки свідчать про нестабільність системи фінансування спорту та необхідність підвищення ефективності бюджетного управління, зокрема шляхом планування витрат на основі результативних показників, що в свою чергу зумовлює потребу переходу до інклюзивно-результативного механізму фінансування спортивної галузі.

Оптимальний рівень ефективності досягається не лише за рахунок обсягу фінансування, а й за умови його раціонального розподілу

Інституційні показники, які визначають якість управління на досить хорошему рівні, оскільки кожна установа публікує фінансові звіти, як кварталні, так і річні, що показує прозорість фінансування.

Основними викликами, що спричиняють проблеми у розвитку спорту визначено обмежені фінансові ресурси, нерівномірний розподіл, що породжує недоступність до спортивних послуг всіх громадян України та брак сучасного спортивного інвентарю та якісної підготовки.

Проаналізувавши механізми за допомогою яких фінансується спорт та фізична культура в Україні запропоновано перейти від традиційного бюджетного механізму до інклюзивно-результативного, який в свою чергу може розвинути ті види спорту, в яких вже досить хороші результати, але через брак фінансування спортсмени не можуть вийти на вищий рівень.

Запропоновано методи, за допомогою яких можна збільшити якість фінансування спорту без ймовірного збільшення витрат на спорт за допомогою децентралізації даного процесу та визначено принципи на яких базуватиметься можливість оновлення державної політики у фінансуванні спорту. Також запропоновано методи для переходу від традиційного механізму фінансування спортивної галузі до інклюзивно-результативного механізму.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ НА НАУКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Сутула В. Узагальнююче визначення поняття «спорт» як один з базових конструктів узагальнюючої теорії фізичної культури та спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харківська державна академія фізичної культури. 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/323548934_General_definition_of_the_concept_of_sport_as_one_of_the_basic_constructs_of_the_general_theory_of_physical_culture_and_sports_theory/fulltext/5a9c8b90a6fdcc3cbacd5602/General-definition-of-the-concept-of-sport-as-one-of-the-basic-constructs-of-the-general-theory-of-physical-culture-and-sports-theory.pdf
2. Вітер О. Індекс людського розвитку 2025. Стаття. URL: <https://chas.cv.ua/socium/173794-%D1%96%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-2025-%D0%B4%D0%B5-%D1%83-%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96.html>
3. Закон України про фізичну культуру і спорт. Верховна Рада України. Закон від 24.12.1993 № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
4. Законодавча база фізичної культури та спорту в Україні. URL: http://www.noc-ukr.org/ua/officialdocuments/nok_law.html
5. World Bank. Global Findex Database 2021: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Crisis Era. *World Bank Group*. 2021. URL: <https://surli.cc/oapzal>
6. Сіренко Р. Ефективність державного регулювання процесами соціалізації української молоді за її активної участі у масовому спорті. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*.

Том 29 (68). № 5. Київ, 2018. С. 175-179. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/33.pdf

7. Ратушний Р.В. Механізм державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні. *Репозитарій. Західноукраїнський національний університет*. 2021. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/>

8. Романенко С. Стратегічні вектори управління спортивно-оздоровчою діяльністю. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. №4. С.155-162. URL:<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-24>

9. Офіційний сайт МОК. Електронний ресурс. URL: <https://noc-ukr.org/>

10. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets>

11. Харчук Т. В., Вареник О. М., Хіленко О. О. *Актуальні проблеми фінансування розвитку фізичної культури та спорту в Україні*. 2023 №3. URL: <https://ujae.org.ua/aktualni-problemy-finansuvannya-rozvytku-fizychnoyi-kultury-ta-sportu-v-ukrayini/>

12. Гуца І. О., Крупко Н. В. Національний університет біоресурсів і природокористування України. *Ефективна економіка*. 2024. №3. Особливості фінансування фізичної культури і спорту в Україні в умовах воєнного стану. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3350/3386>

13. Офіційний сайт «Трибуна». URL: <https://ua.tribuna.com/athletics/blogs/3128913-yak-ukrayina-finansuye-sport-u-2025-rotsi-infohrafika-tribunac/>

14. Сиченко В. В., Рибкіна С. О., Соколова Е. Т. Публічно-приватне партнерство в розвитку спортивної інфраструктури в Україні. Дніпро. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20310/1/4Sychenko.pdf>

15. Камінська В.В. Публічно-приватне партнерство у реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні: перспективи вдосконалення. *Держава та регіони. Серія Публічне управління і адміністрування*. Запоріжжя, 2022. №3(77). С. 45-51. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.3.7.>

16. Наумко Ю.С. , Самойленко Т.Г. Розвиток спортивної інфраструктури як дієвий інструмент впровадження соціальної політики в регіоні. *Інфраструктура ринку*. Одеса, 2019. № 37. С. 523-529. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/7778/1/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%BE%20%D0%AE.%D0%A1.%20%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA%20%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8.pdf>

17. Сиченко В.В., Лукашук М.В. Трансформація державного управління в умовах глобальних та євроінтеграційних вимірах. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Миколаїв, 2022. №33(72). С. 89-94. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/14.pdf

18. Мічуда Ю. П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури та спорту в умовах ринку: автореферат дис. доктора наук. з фізичного виховання та спорту: 24.00.02. Нац. Ун-т фіз.виховання та спорту України. К. 2008. 39 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0508U000583>

19. Линець М.М. Професійний спорт як соціальне явище. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету*. 1998. N 2. С. 131-133. URL: <https://uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/24701>

20. ГайдукВ., Шевченко Л. Фінансові аспекти управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні. *Grail of Science*, 2024. (40), 572-577. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.098>

21. Вовченко О. С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Фінансова інклюзія як інструмент забезпечення фінансової стабільності банків. 2022. *International scientific journal «Grail of Science»*. №12-13. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/10484/1/%D0%A1%D1%82%D0%B>

[0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A4%D1%96%D0%BD.%D1%96%D0%B%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%8F.pdf](#)

22. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Закон України від 12.1993 № 3808-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

23. Стратегія розвитку фінансового-спортивного сектору України до 2028 року. (2020). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf.

24. Захаркін О.О., Боронос В.М., Захаркіна, Л.С. Тверезовська О.І. Фінансова інклюзія як драйвер забезпечення фінансової безпеки України. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, 2019. (1), 43-52. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/uk/1-2019-6>

25. Крегул Ю.І. Правові основи державного управління економікою України: Нав. посібник. К.: КНЕУ, 2006. 431 с. URL: <https://buklib.net/books/21898/>

26. Bezuhlyi, D.H., Sharov, Yu.P. “Project-based approach to managing the development and cooperation of enlarged territorial communities.” [Proektnyi pidkhid v upravlinni rozvytkom ta spivrobotnytstvom ukрупnenykh terytorialnykh hromad]. *Aspekty publichnoho upravlinnia* 9 (23) (2015). pp. 64-71. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/192-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-192-1-10-20160416.pdf>

27. Hasiuk, I. L. “Regulatory and Legal Framework for Public Administration of Physical Culture and Sports in European Countries.” [Normatyvnopravovi zasady derzhavnoho upravlinnia fizychnoiu kulturoiu ta sportom u krainakh Yevropy]. *Ukrainski naukovi zapysky* 4(48) (2009). pp. 462-472. Web. 17 May 2024.

28. Kaminska, V.V. “Public-Private Partnership in the Implementation of State Policy in the Field of Physical Culture and Sports in Ukraine: Prospects for Improvement.” [Publichno-pryvatne partnerstvo u realizatsii derzhavnoi polityky u

sferi fizychnoi kultury i sportu v Ukraini: perspektyvy vdoskonalennia]. *Derzhava ta rehiony. Seriya Publichne upravlinnia i administruvannia* №3(77) (2022). pp. 45-54.

29. Колонтай С. М., Флакей М. Д., Соколовська В. О., Державне регулювання та фінансування фізичного виховання: стан та перспективи. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2025. Том 2 №1. URL: https://journals.kntu.kherson.ua/index.php/visnyk_kntu/article/view/922

30. Piper S. Defining sport: conceptions and borderlines. *Journal of the Philosophy of Sport*, 45(2), 2018. 209-213. URL: <https://doi.org/10.1080/00948705.2018.1454840>

31. Parry J. On the Definition of Sport, *Sport, Ethics and Philosophy*, 2023. 17:1, 49-57, DOI: 10.1080/17511321.2022.2077814. URL: <https://doi.org/10.1080/17511321.2022.2077814>

32. Конорчук Д. В. Економіка у сфері спорту: характерні особливості. *Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*, 2022. 97(2), 45-52. URL: <https://dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/5b674086-ee45-43f4-a1c2-0cb21dafcbdb8/content>

33. Сезоненко М. Тенденції розвитку ринку спортивних послуг в Україні. *Управління розвитком*, (2023). 2(4), 67-74. URL: <https://ur.knute.edu.ua/items/3abc7cd8-d67d-4701-bae4-733c945477ca>

34. Цимбалюк С. Сутність та економічна роль спортивно-оздоровчої сфери регіону. *Економічний дискурс*, 2021. 1(1-2), 57–65. вилучено із <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/239756>

35. Петров Д. Соціально-економічні аспекти розвитку фізичної культури та спорту в Україні. *Сучасні Проблеми Фізичного Виховання і Спорту Різних Груп Населення*. Матеріали XIV Міжнародної Наук. -Практ. Конференції Молодих Учених у 2 Томах., 2014. 6 стр., 340-345.

36. Романенко С. С. Фінансово-економічні аспекти розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*, 2021. 3, 330-335. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-3-44>

37. Савенкова Я. Є. Економічна діяльність у сфері фізичного виховання та спорту. *Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*, 2019. 86(2), 112-118. URL: <https://dSPACE.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/2c3a01b8-7da9-454d-88a4-84fb03cc44cf/content>
38. Харченко Т., Ziming, L. Вплив спортивної індустрії на економічний розвиток. *Економіка та суспільство*, 2022. (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-6>
39. Іванов Р., Іванов К., Базик О. Сутність, особливості та перспективи індустрії спорту в контексті сталого розвитку. *Економіка та суспільство*, 2024. (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-8>
40. Активні парки – локації здорової України. Офіційний сайт Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5742020-36049>
41. Велике будівництво – спортивна інфраструктура. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/sportivna-infrastruktura>
42. Фінансування паролімпійського спорту. Національний комітет спорту інвалідів України. URL: <https://paralympic.org.ua/>
43. Постанова КМУ №101 від 28.01.2009 «Про порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки паролімпійського руху в Україні». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/194466148>
44. Київська міська програма. «Спорт для всіх» Портал Києва (КМДА). URL: <https://archive.sport-koda.org/content/sport-dlya-vsih>
45. Львівська програма «Сім'я, молодь і спорт» Львівська обласна рада. URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/pz/simya-molod-i-sport/>
46. Харківські інклюзивні дитячі секції Департамент освіти Харківської міської ради (інклюзивно-ресурсний центр). URL: <http://www.kharkivosvita.net.ua/content/5/487>

47. Чемпіонат України з ампфутболу для військових. Українська асоціація футболу (УАФ). URL: <https://uaf.ua/article/54437>
48. Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/vpershe-v-ukraini-chempionat-z-ampfutbolu>
49. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2024. Київ: НБУ. 2024. URL: <https://surl.li/esqneg>
50. Буряченко А. Є., Служенко А. Ю. Фінансова інклюзія та соціальна стабільність в Україні в умовах глобальних турбулентностей. Бізнес Інформ. 2024. №10. С. 356-363. URL: <https://surli.cc/drpezq>
51. United Nations. The Sustainable Development Goals Report 2023. New York, 2023. URL: <https://surl.li/izcbim>
52. Council of Europe. *European Sports Charter*. Strasbourg: Council of Europe. 1992. URL: <https://www.coe.int/en/web/sport/the-european-sports-charter>
53. United Nations Inter-Agency Task Force on Sport for Development and Peace. *Sport for Development and Peace: Towards Achieving the Millennium Development Goals*. New York: United Nations. (2003). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/503601>
54. Shilling C. *The body in culture, technology and society*. London: SAGE Publications. 2005. URL: https://books.google.com/books/about/The_Body_in_Culture_Technology_and_Soci_e.html?id=AHm9BREbqKkC
55. Яковів А. Т., Король С. В. Роль фінансової грамотності у подоланні нерівності доступу до фінансових послуг в Україні. Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Ефективні механізми господарювання в контексті сучасної економічної теорії», м. Запоріжжя, Україна. 07-08 березня 2025 р. Львів-Торунь: Liha-Pres. 2025. 276 с. С. 162-167. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/382> DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-481-1-35>

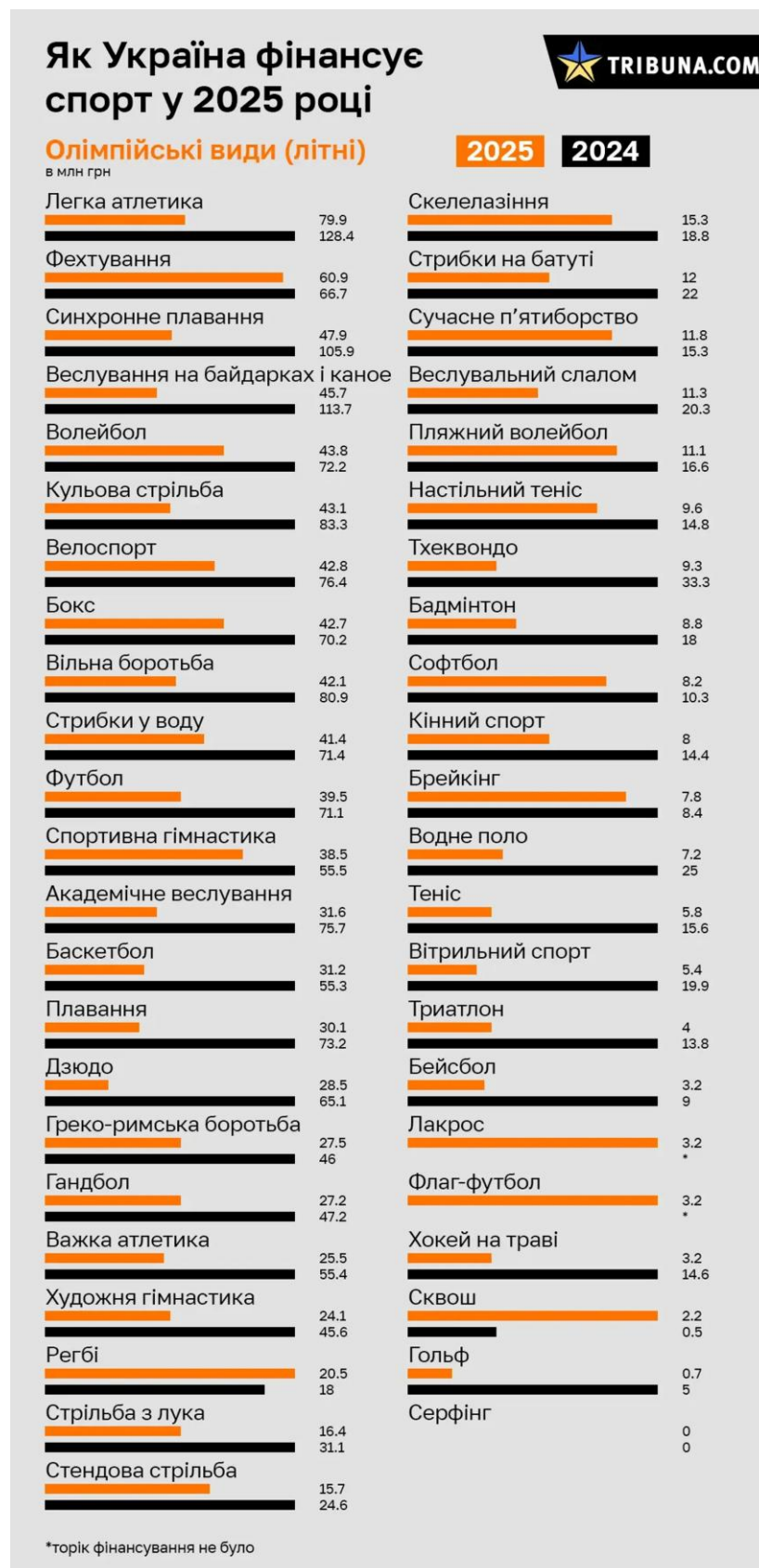
56. Яковів А., Король С. Фінансова грамотність як складова соціальної роботи з уразливими групами населення в умовах війни. Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальна робота в умовах війни в Україні: проблеми та шляхи вирішення» [Електронне видання], м. Дніпро, Україна. 14 березня 2025 р. Дніпро: ДВНЗ «ПДТУ». 2025. 415 с. С. 386-391. URL: <https://pstu.edu/uk/nauka/naukovi-vydannya-2/>

57. Король С. В., Яковів А. Т. Аналіз цифрових фінансових платформ як засіб зменшення фінансової нерівності в Україні. Економічний аналіз. Тернопіль. 2025. Том 35. №1. С. 246-254. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/6288> DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.246>

58. Яковів А. Т., Король С. В. Довіра до фінансових установ як бар'єр фінансової інклюзії: причини та шляхи відновлення. Матеріали ІV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів і молодих вчених «Адаптація до глобальних змін та викликів в економіці, туризмі, рекреації та захисті довкілля» [Електронне видання], Івано-Франківськ. 8-9 травня 2025 р. За заг. ред. Я. С. Коробейникової. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2025. 520 с. С. 175-176. URL: <https://conf.nung.edu.ua/rmv2025/>

Додаток А

Фінансування спорту в Україні за 2024-2025 роки

Як Україна фінансує спорт у 2025 році

Олімпійські види (зимові)

в млн грн

2025

2024

Вид спорту	2025	2024
Біатлон	108.9	73.3
Фристайл	65.5	65.1
Санний спорт	34.3	32.8
Сноубордінг	27.4	24.5
Фігурне катання	22.8	25.2
Лижні гонки	22.2	21.8
Стрибки з трампліна	17.9	14.5
Скелетон	16.9	8.9
Шорт-трек	16.2	14.7
Хокей	15.2	20
Гірськолижний спорт	13.1	11.1
Лижне двоборство	12.5	9.2
Ковзанярський спорт	3.2	5
Кьорлінг	3.2	9.6
Бобслей	0	0

Як Україна фінансує спорт у 2025 році

Неолімпійські види*

в млн грн

*тільки види з фінансуванням у понад 5 млн грн

Бібліографічна довідка

Тема магістерської роботи:

«Фінансування спорту: практичний кейс у контексті фінансової інклюзії та ефективності бюджетного управління»

Обсяг пояснювальної записки 69 сторінок.

Кількість рисунків 6 шт.

Кількість таблиць 12 шт.

Кількість додатків 1 шт. на 3 сторінках.

Графічний матеріал (слайди) 10 шт.

Перелік графічного матеріалу:

Слайд 1 – Актуальність та наукова новизна роботи.

Слайд 2 – Соціально-економічні функції спорту.

Слайд 3 – Ключові компоненти фінансової інклюзії. Прояви підвищення фінансової інклюзії в Україні.

Слайд 4 – Видатки Зведеного бюджету на спорт та фізичну культуру.

Слайд 5 – Переваги на недоліки публічно-приватного партнерства у розбудові спортивної інфраструктури.

Слайд 6 – Ефективність виступів українців на Олімпійських Іграх та кошти, які несла Україна на їх підготовку. Ефективність витрат на особу на ОІ від України.

Слайд 7 – Ключові проблеми, які перешкоджають ефективному розвитку фізичного виховання та спорту.

Слайд 8 – SWOT-аналіз для підвищення якості фінансування спорту в Україні.

Слайд 9 – Основні компоненти управління спортивною галуззю.

Слайд 10 – Ключові аспекти Стратегії розвитку спорту до 2028 року.

01.12.2025 р.

_____ Андрій ЯКОВІВ